

KOULUKIUSAAMISEN YLEISIN TEKOTAPA VIRANOMAISTEN NÄKÖKULMASTA

Noora Ristolainen

9/2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä		Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Noora Ristolainen		Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
Koulukiusaamisen yleisin tekotapa viranomaisten näkökulmasta		Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi		Opinnäytetyön muoto	
Jari Hyyti, lehtori		Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä			
<p>Tämä Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö käsittelee koulukiusaamisen yleisimpiä tekotapoja ja siihen liittyviä rikosnimikkeitä viranomaisten näkökulmasta. Tavoitteena on selvittää koulukiusaamisesta kirjattujen rikosilmoitusten avulla ensisijainen rikosnimike ja tutkia sitä ilmiönä. Helsingin poliisille 2016 tammi-kesäkuun välisenä aikana kirjatuissa rikosilmoituksissa pahoinpitely oli ylivoimaisesti ensisijainen rikosnimike. Opinnäytetyössä tutkitaan lasten ja nuorten väkivaltakäyttäytymistä ja sitä onko se lisääntynyt vai onko poliisin tietoon tulevien koulukiusaamistapausten kohdalla kyse tilastollisesta vääristymästä.</p> <p>Tutkimusmateriaali pohjautuu ensisijaisesti koulukiusaamista käsittelevään kirjallisuuteen, Helsingin poliisilaitokselle vuoden 2016 tammi-kesäkuun ajalta kirjattuihin rikosilmoituksiin koulukiusaamisesta, sekä eri tahojen haastatteluihin. Haastattelut ovat osa kvalitatiivista tutkimusta, jonka kautta tutkimuksessa voidaan hyödyntää haastateltavien asiantuntemusta ja kokemusta. Haastattelut on toteutettu Helsingin sovittelutoimiston, Helsingin poliisin Ankkuri-tiimin ja Ennalta estävän toiminnon, sekä Vantaan poliisin Ennalta estävän toiminnon kanssa.</p> <p>Koulukiusaaminen on laaja ja vaikea aihe tutkia, sillä se vaatii aina tarkan rajauksen ja lähestymistapa riippuu tutkimuksen näkökulmasta. Koulukiusaamista on myös vaikea tutkia, sillä kiusaaminen saattaa usein tapahtua huomaamatta. Siksi koulukiusaamistilastoja ei voida pitää täysin luotettavina. Tämä pätee myös rikostilastojen osalta.</p>			
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)	
44	9/2017	Amk2015ONT	
Avainsanat			
Koulukiusaaminen, fyysinen väkivalta, sovittelutoimisto, Ankkuri-tiimi, poliisin ennalta estävä toiminto			

Sisällys

1.	JOHDANTO	4
1.1	Opinnäytetyön synty.....	4
1.2	Tutkimusongelma	4
1.3	Tutkimuksen toteutus ja tutkimusmetodologiat	5
1.4	Tutkimuksen haasteet.....	5
1.5	Opinnäytetyön rakenne	7
2.	KOULUKIUSAAMINEN ILMIÖNÄ.....	8
2.1	Lainsäädäntö	8
2.2	Koulukiusaamisen kategorisointi ja luokittelu	10
2.3	Esimerkkejä koulukiusaamista varten kehitetyistä projekteista ja työmalleista	11
3.	HELSINGIN POLIISILLE TEHDYT RIKOSILMOITUKSET KOULUKIUSAAMISESTA AIKAVÄLILLÄ TAMMI-KESÄKUU 2016.....	13
3.1	Rikosilmoituksiin kirjatut rikosnimikkeet ja ikäryhmät.....	13
3.2	Miksi fyysinen väkivalta nousee ko. rikosilmoituksissa kärkeen?.....	14
4.	NUORTEN VÄKIVALTAKÄYTTÄYTYMINEN	16
4.1	Aggression määritelmä	16
4.2	Nuoren emotionaalinen ja psyykkinen kehitys.....	17
4.3	Aggressiivisuuden ja väkivaltakäyttäytymisen mahdollisesti laukaisevia tekijöitä.....	18
4.4	Kaksi esimerkkitapausta rajusta koulukiusaamisesta vuodelta 2017	19
5.	HAASTATTELUT	22
5.1	Tutkimusmetodologian valinta ja toteutus.....	22
5.2	Haastattelut	24
5.2.1	Helsingin sovittelutoimisto	24
5.2.2	Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-tiimi ja Ennalta Estävän Toiminnan nuorisoryhmä ...	29
5.2.3	Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen Vantaan alueen Ennalta Estävä Toiminnon ryhmä.....	35
6.	YHTEENVETO	40
6.1	Tutkimuksen tuloksien analysointia.....	41
6.2	Loppupohdinta.....	43
7.	LÄHTEET	45

1. JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön synty

Psykologia ja sen eri suuntaukset ovat aina kiinnostaneet minua. Siksi päätin, että opinnäytetyöni tulee jollakin tapaa psykologian näkökulmasta käsittelemään jotakin käytännön ongelmaa, johon pyrin etsimään konkreettisia ratkaisuja.

Sain idean opinnäytetyöni aiheeseen Antti Halosen vuoden 2015 suomalaisesta dokumenttielokuvasta *Valkoinen raivo*, joka käsittelee koulukiusaamisesta aiheutuvaa pahaa oloa ja tämän vuoksi joukkosurman toteuttamisen suunnittelua. Havahduin dokumentin myötä pohtimaan, kuinka pitkään koulukiusaaminen on ollut ongelma yhteiskunnassamme, ja kuinka hirveitä ja vakavia seurauksia kiusaamisella voi olla uhuriin. Koulukiusaamisen uhrit voivat kärsiä erilaisista psyykkisistä, jopa fyysisistä, ongelmista joissakin tapauksissa koko elämänsä, joten koulukiusaamisella on myös huomattavat negatiiviset yhteiskunnalliset seuraukset. Siksi ilmiöön täytyy aktiivisesti etsiä erilaisia ratkaisuja.

1.2 Tutkimusongelma

Koulukiusaamista on tutkittu paljon akateemisella puolella, ja aiheesta löytyy paljon materiaalia. Kiusaamiseen puuttumista varten on kehitetty erilaisia spesifisiä ratkaisuja, hankkeita ja projekteja, kuten KiVa-koulu ja K-0¹, joilla on pyritty ennalta ehkäisemään ja lopettamaan tämä ikävä ja sitkeä ongelma kouluissa. Oman opinnäytetyöni tavoite on selvittää yleisimmät kiusaamistavat, ja keskittyä niistä siihen, joka jostakin syystä on valikoitunut kiusaajien taholta yleisimmäksi tavaksi. Pohdin myös mahdollisia syitä ensisijaiselle kiusaamistavalle, sekä miten viranomaiset, etenkin poliisi, voivat siihen puuttua. Tutkimusongelmani kiteytyy seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mikä on yleisin koulukiusaamistapa?

¹ Näitä projekteja avataan myöhemmin.

- Miksi juuri tämä tapa on valikoitunut muiden joukosta?
- Miten viranomaiset, ja ennen kaikkea poliisi, todellisuudessa pystyvät puuttumaan koulukiusaamisen ja yleisimmän kiusaamistavan tuomiin ongelmiin?

1.3 Tutkimuksen toteutus ja tutkimusmetodologiat

Saadakseni vastauksen tutkimusongelmaani aion käyttää hyödyksi Helsingin poliisilaitokselle koulukiusaamiseen liittyen tehtyjä rikosilmoituksia vuodelta 2016, tammi-kesäkuun ajalta, joita rikoskomisario Marko Forss on käynyt läpi ja tarkastellut Facebook-työprofiilissaan vuoden 2016 heinäkuussa. Näiden rikosilmoitusten pohjalta saan tietoa yleisimmistä koulukiusaamiseen liittyvistä rikosnimikkeistä ja tekotavoista, ja keskityn nimenomaan ensisijaiseen rikosnimikkeeseen. Pohdin aiheesta kirjoitetun kirjallisuuden pohjalta mahdollisia syitä sille, miksi juuri tämä rikosnimike on ensisijaisesti kärjessä.

Itse koulukiusaamisen ja ensisijaisen rikosnimikkeen ongelmaa aion analysoida kvalitatiivisten haastatteluiden avulla. Eri rikosprosessin ammattilaisia haastatteleamalla, minulla on mahdollisuus saada luotettavaa ja ajankohtaista tietoa, joka pohjautuu näiden henkilöiden jokapäiväiseen työhön ja kokemukseen. Pyrin haastatteluiden avulla saamaan vastauksen myös siihen, kuinka hyvin viranomaiset oikeasti pystyvät puuttumaan koulukiusaamiseen ilmiönä.

Opinnäytetyöni loppuanalyysin kokoan hyödyntämällä tekemiäni haastatteluita, aihekirjallisuutta, koulukiusaamisesta kirjattuja rikosilmoituksia ja Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen vuonna 2015 teettämää kouluterveyskyselyä. Näin saan laajemman näkemyksen siitä, onko ensisijaisen rikosnimikkeen kohdalla kyse oikeasta ilmiöstä vai onko kyseessä tilastovääristymä. Pohdin myös viranomaisten kiusaamiseen puuttumisen tehokkuutta.

1.4 Tutkimuksen haasteet

Tiedostan, että tutkimukseeni liittyy myös ongelmia. Isoin näistä lieneekin se, että kyseessä on ihmisen käyttäytymistä ja sosiaalista ympäristöä koskeva aihe, jolle ei ole yhtä oikeaa

tutkimustapaa. Kyseiseen kontekstiin liittyvä tutkimus on muutenkin hankala toteuttaa, sillä ihmisen käyttäytymiselle on aiheesta riippuen monia eri syitä, joita ei voida suoraan soveltaa ja tulkita. Koulukiusaamisen tutkimisessa oman haasteensa siihen tuo myös piilokiusaaminen. Asiaa, jota ei nähdä tai pystytä havaitsemaan, koska siitä ei vain tiedetä, on mahdoton tutkia. Piilokiusaamiseen liittyy vahvasti myös se, kuinka moni koulukiusaamistapaus tulee poliisille asti tietoon. Tarkoituksena ei suinkaan ole, että poliisiin tulisi puuttua joka ikiseen tapaukseen, sillä myös lasten ja nuorten väliset epäselvyydet ja konfliktit ovat normaaleita ja kuuluvat heidän normaaliin kehitykseensä. Tämä kuitenkin vaikeuttaa koulukiusaamisen tarkastelua nimenomaan poliisin näkökulmasta.

Kärjistetysti voisin jopa väittää, että silloin on menty pahasti pieleen, jos tapaus päättyy poliisille asti. Toisin sanoen poliisiin tietoon tulevat hieman vakavammat tapaukset. On kuitenkin huomioitava, että kouluissa on kiusaamistapauksia, jotka pysyvät piilossa, ovat pitkittyneet, taikka niihin ei pystytä puuttumaan tehokkaasti. Näin ollen jatkuva kiusaaminen vaikuttaa kiusaamisen uhreihin negatiivisesti, ja pahimmillaan nämä ikävät kokemukset tulevat olemaan osa kiusatun loppuelämää. Tästä aspektista ongelmiin on syytä puuttua tavalla tai toisella jonkun aikuisen puolesta.

Se, millä mittakaavalla kiusaamista esiintyy, on vaikea tai lähes mahdoton näyttää toteen, sillä on aivan mahdotonta puuttua, tai edes tiedostaa joka ikistä kiusaamistapausta Suomen kouluissa. Se mihin opinnäytetyössäni keskityn työn rajauksen kannalta, on yleisin kiusaamistapa. Yritän pohtia kuinka realistisen kuvan rikosilmoitukset antavat koulukiusaamisesta ja ensisijaisesta kiusaamistavasta. Tiedostan kuitenkin sen, että poliisille tehty rikosilmoitukset ovat vain jäävuoren huippu koulukiusaamisesta, eivätkä rikosilmoitukset näin anna kaiken kattavaa kokonaiskuvaa tilanteesta.

Myös haastatteluiden lukumäärä on pieni, eikä siksi edusta kuin niihin valikoitujen henkilöiden tietämystä ja näkemystä asiasta. Luotan kuitenkin heidän ammattitaitoonsa ja kykyynsä analysoida aihetta niin, että pystyn sen perusteella tekemään loppupohdintaa.

1.5 Opinnäytetyön rakenne

Aloitan opinnäytetyöni käymällä ensin koulukiusaamisen ilmiötä ja siihen liittyvää lainsäädäntöä yleisesti läpi. Tämän jälkeen avaan lukijalle Helsingin poliisilaitokselle vuoden 2016 tammi-kesäkuun välisenä aikana tehtyjä rikosilmoituksia ja niihin liittyviä rikosnimikkeitä, joita rikoskomisario Marko Forss Helsingin poliisilaitokselta on kartoittanut.

Tämän jälkeen keskityn analysoimaan näissä rikosilmoituksissa ilmi tullutta ensisijaista ja eniten kirjattua rikosnimikettä, ja pohdin miksi juuri tämä rikosnimike, ja tämä kiusaamistapa on kirinyt muiden nimikkeiden ja tapojen ohi kärkeen. Yritän löytää ilmiön selittäviä mahdollisia syitä aiheeseen liittyvän kirjallisuuden avulla.

Tämän jälkeen käyn läpi hieman kvalitatiivisen haastattelun metodologiaa, kerron itse tekemieni haastatteluiden toteuttamisesta ja esittelen haastattelut yksi kerrallaan.

Loppuanalyysissa ja -pohdinnassa tarkastelen koulukiusaamista ja siitä kirjatun ensisijaisen rikosnimikkeen problematiikkaa kaiken kokoamani materiaalin pohjalta ja mietin, kuinka siihen voidaan puuttua vai voidaanko ollenkaan.

2. KOULUKIUSAAMINEN ILMIONÄ

2.1 Lainsäädäntö

Koulukiusaaminen itsessään ei ole kriminalisoitu teko, eli rikoslakiin kirjattu rikos.²

Koulukiusaaminen voi kuitenkin sisältää rikosnimikkeitä itsessään. Näin voi käydä, jos kyse on esimerkiksi:

- Vainoamisesta, Rikoslaki 25 luku 7 a §, ([13.12.2013/879](#))

Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.³

- Kunnianloukkauksesta, Rikoslaki 24 luku 9 §, ([13.12.2013/879](#))

Joka

1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka

2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista,

on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon.

Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

² Mahkonen Sami. Konfliktit kouluissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 2016, s. 20-21

³

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vainoaminen#highlight1>

Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.⁴

- Pahoinpitelystä, Rikoslaki 21 luku 5 §, ([21.4.1995/578](#))

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.⁵

Yhtenä ongelmana koulukiusaamiseen puuttumisessa rikoslain puolesta nousee esiin kiusaajien ikä. Mikäli kiusaajat ovat alle 15-vuotiaita, heillä ei vielä ole rikosoikeudellista vastuuta teoistaan, eivätkä he näin ole syylistyneet rikokseen vaan rikolliseen tekoon. Kiusaamiskierteen katkaisemiseksi olisikin tärkeää pyrkiä vaikuttamaan lasten ja nuorten ajatusmaailmaan ennalta estävästi.

Koulujen toimintaa ja tehtäviä säätelevät erilaiset lait, kuten esimerkiksi:

- perusopetuslaki 21.8.1998/628
- lukiolaki 21.8.1998/629
- laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 21.8.1998/630 ja
- oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287⁶.

Näillä laeilla on tarkoitus olla ennalta estävä, sekä jo tapahtuneeseen tapahtumaan puuttuva vaikutus. Tämä tarkoitus käsittää myös koulukiusaamisen, sillä niissä annetaan keinot puuttua siihen. Oppilashuollolle annetaan erityinen tehtävä puuttua koulukiusaamiseen ennalta estävästi, kartoittamalla epäsuotuisia kehitystekijöitä ja häiriöitä jo alkuvaiheessa.

⁴

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kunnianloukkaus#highlight1>

⁵

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=pahoinpitely#highlight1>

⁶ Mahkonen. 2016, s. 36.

2.2 Koulukiusaamisen kategorisointi ja luokittelu

Sami Mahkonen on kirjassaan *Konfliktit kouluissa* (2016) kategorisoinut kouluissa tapahtuvan kiusaamisen kahteen hänen itse luomaansa peruskäsitteeseen, *vaaralliseen* ja *myrkylliseen* koulukonfliktiin.⁷

Vaarallisissa koulukonflikteissa Mahkosen mukaan pääpaino keskittyy itse tekoon. Näin ollen itse tekijä jää pienempään rooliin. Vaarallisiin koulukonflikteihin luokitellaan sellaiset tapaukset, joiden teoilla voi olla vaarallisia ja vakavia seurauksia, kuten jonkun henkilön loukkaantuminen tai vammautuminen. Tällaisia tekoja ovat esimerkiksi pahoinpitely.

Mahkosen mukaan taas myrkyllisiä koulukonflikteja leimaa vastenmielisyys. Myrkylliset koulukonfliktit korostavat tekojen ja niiden seurauksien sijaan tunnekirjoa, kuten häpeää, katkeruutta, mielihäpeää, halveksuntaa, vihaisuutta ja ärtyneisyyttä. Koulukiusaaminen kuuluu Mahkosen mielestä ennen kaikkea tähän kategoriaan.

Christina Salmivalli taas määrittelee kirjassaan *Koulukiusaamiseen puuttuminen – kohti tehokkaita toimintamalleja* (2010) kiusaamisen systemaattiseksi vallan tai voiman väärinkäytöksi. Salmivallin mukaan lasten tekemä fyysinen väkivalta sijoittuu enemmän ilta-aikoihin ja kaduille kuin itse kouluympäristöön. Salmivallin mukaan

*”Kiusaamisella tarkoitetaan yhteen ja samaan henkilöön toistuvasti kohdistuvaa tahallisen vihamielistä käyttäytymistä – oikeastaan minkä tahansa harmin, haitan tai pahan mielen tarkoituksellista aiheuttamista. Toistuvuuden lisäksi kiusaamiselle on ominaista osapuolten epätasaväkisyys: kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi. Tämä epätasaväkisyys voi perustua ikään, fyysiseen voimaan, asemaan ryhmässä, tukijoukkoihin (kiusaajia on monta, kun taas kiusattu on yksin) tai joihinkin muihin ominaisuuksiin tai resursseihin”.*⁸

⁷ Mahkonen. 2016, s. 34-35

⁸ Salmivalli. 2010, s. 12-13

2.3 Esimerkkejä koulukiusaamista varten kehitetyistä projekteista ja työmalleista

Tässä kappaleessa esittelen lyhyesti pari yleisesti tunnettua ja tehokkaaksi havaittua projektia, sekä yhden poliisin työmallin lasten ja nuorten tapauksissa.

KiVa koulu eli Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava Koulu, on suomalainen menetelmä, joka on kehitetty nimenomaan koulukiusaamiseen puuttumista varten. Menetelmän ovat kehittäneet yhteistyössä Turun yliopiston psykologian laitos ja Oppimistutkimuksen keskus. Hankkeen rahoitti alkuun Opetusministeriö ja jälkeempään mukaan on tullut myös Suomen Akatemia. KiVa-koulu menetelmä korostaa sivustakatsojien ja muiden lasten ja nuorten aktivointia, jotta he uskaltaisivat osoittaa tukensa kiusatulle ja vastustaa kiusaamista. Toisin sanoen menetelmän avulla pyritään puuttumaan koko ryhmään ja sen dynamiikkaan.⁹

K-0 taas on Aseman Lapset Ry:n toteuttama tuore kiusaamisen vastainen hanke. Sen tavoitteena on kehittää uusia keinoja kiusaamiseen puuttumisen kannalta ja kiusaamisilmiöihin kytkeytyvien eri osallisten hyvinvoinnin tueksi. Jälkimmäisellä viitataan kiusaamisen aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin paitsi yksilössä itsessään, myös hänen lähipiirissään ja kouluyhteisössä. K-0 hankkeessa halutaan tehdä kiusaamiseen liittyvät moniulotteiset mekanismit näkyviksi. Yhtenä hankkeen työvälineenä käytetään katusovittelua. Hanke on saanut alkunsa Helsingissä, jossa sitä toteutetaan ensisijaisesti ainakin ensimmäisen vuoden ajan. Hanketta toteutetaan yhteistyössä mm. poliisin, Helsingin opetusviraston, lastensuojelun, nuorisotoimen, OAJ:n sekä Helsingin kaupungin turvallisuus- ja valmiusyksikön kanssa.¹⁰

Ankkuri-toiminta liittyy taas suoraan poliisin työhön, ja se onkin nimenomaan poliisin yksi ennalta estävän toiminnon työmalleista. Aleksandr Stepanov tarkasteli Hämeenlinnan Ankkuri-toimintaa Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössään *Vaikuttavuustutkimus Hämeenlinnan moniammatillisen Ankkuri-tiimin intervention vaikutuksesta 15-17-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymiseen*, joka on julkaistu huhtikuussa 2017. Stepanov tiivistää lyhyesti ja ytimekkäästi Ankkuri-toiminnan idean:

"Ankkuri-toiminnan tarkoituksena on puuttua lasten ja nuorten rikollisuuteen sekä

⁹ Salmivalli. 2010, s. 145-146

¹⁰ <http://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-hanke>

*lähisuhdeväkivaltaan varhaisessa vaiheessa ja tehdä ennaltaehkäisevää työtä näillä alueilla. Ankkuri-malli perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jossa eri viranomaiset toimivat yhdessä nuorten tekemien rikosten sekä väkivallan tekijöiden ja uhrien tilanteen selvittämiseksi kokonaisvaltaisesti. Ankkuri-toiminta perustuu poliisin, sosiaalityöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan ja nuorisotyöntekijän yhteistyöhön ja ammattitaitoon. Moniammatillinen työryhmä pyrkii tunnistamaan vaikeuksissa olevat nuoret ja perheenjäsenet ja ohjaamaan heitä edelleen tarpeenmukaisen avun ja tuen piiriin."*¹¹

Ankkuri-toiminta on tällä hetkellä käytössä Hämeenlinnan lisäksi Hämeen, Helsingin, Lounais-Suomen, Lapin sekä Pohjanmaan poliisilaitoksilla.¹²

¹¹ Stepanov. 2017, s. 10

¹² Stepanov. 2017, s. 11

3. HELSINGIN POLIISILLE TEHDYT RIKOSILMOITUKSET KOULUKIUSAAMISESTA AIKAVÄLILLÄ TAMMI-KESÄKUU 2016

3.1 Rikosilmoituksiin kirjatut rikosnimikkeet ja ikäryhmät

Opinnäytetyöni tutkimusongelmaa hahmotellessani silmäni osui tutun, Helsingin poliisilaitoksella nettipoliisina työskentelevän rikoskomisario Marko ”Fobba” Forssin Facebook -työprofiilissaan 8.7.2016 julkaisema kirjoitus koulukiusaamisesta. Luin Forssin kirjoituksen läpi ja hän oli mielestäni käsitellyt aihetta poliisin kannalta mielenkiintoisesta näkökulmasta. Forss oli käynyt läpi vuoden 2016 tammi-kesäkuun aikaisia rikosilmoituksia Helsingin poliisilaitoksella, joissa kyse on tavalla tai toisella kouluympäristöstä ja näin ollen koulukiusaamisesta. Yhteensä näitä ilmoituksia löytyi 90 kpl, joista 83 kpl koskivat oppilaiden välisiä tapahtumia. Muissa seitsemässä tapauksessa rikoksesta epäiltynä oli opettaja. Suurin osa oppilaista, jotka olivat rikosilmoituksissa epäillyn roolissa, olivat 12-14-vuotiaita. Heidän lukumääränsä oli 35 kpl. Tämän ikäjakauman molemmin puolin, eli alle 12-vuotiaita ja 15-17-vuotiaita, epäillyn asemaan sijoittui parikymmentä molempiin ryhmään. Tästä voimme siis karkeasti päätellä, että 12-14-vuotiaat olivat sillä hetkellä eniten oirehtiva ikäryhmä poliisin tilastojen mukaan.

Forssin käymistä rikosilmoituksista paljastui sinällään yllättävä asia rikosnimikkeiden suhteen. Kyseisten rikosilmoitusten mukaan yleisin raportoitu koulukiusaamisen tekotapa oli pahoinpitely. Pahoinpitely oli ensisijaisena nimikkeenä 47:ssä rikosilmoituksessa. Toiseksi yleisimmäksi nimikkeeksi tilastossa pääsivät laittomat uhkaukset, 11 kpl. Lieviä pahoinpitelyitä sen sijaan oli 9 kpl. Kunnianloukkauksia sen sijaan oli vain 5 kpl rikosilmoituksista ensisijaisena rikosnimikkeenä.

Toissijaisina nimikkeinä, eli ensisijaisen rikosnimikkeen lisäksi kirjatut rikokset, yleisimpiä olivat seuraavat: pahoinpitely 8 kpl, laiton uhkaus 6 kpl, sekä kunnianloukkaus 5 kpl.¹³

¹³ <https://www.facebook.com/marko.f.forss/posts/1368502936500498>

3.2 Miksi fyysinen väkivalta nousee ko. rikosilmoituksissa kärkeen?

Näiden tuloksien perusteella fyysinen väkivalta, tekemuotoina pahoinpitely, joka oli rikosilmoituksissa ensisijaisena rikosnimikkeenä, sekä lievä pahoinpitely, joka oli kolmannella sijalla, korostuvat koulukiusaamisen tekotapoina suhteessa muihin rikosnimikkeisiin. Miten on mahdollista, että fyysinen väkivalta nousee näin isoon rooliin koulukiusaamistapauksissa, jotka päätyvät poliisille asti?

Asiaa pohtiessani, päädyin samaan johtopäätökseen kuin Forss. Koulukiusaaminen on valitettavan yleinen ilmiö, johon on vaikea puuttua. Lähtökohtaisesti ongelmat pyritään ratkomaan koulun sisällä, jossa ne ovat syntyneet. Kiusaamiseen pyritään puuttumaan heti sen ilmettyä, ja sen ennalta ehkäisemiseksi on tehty ja tehdään paljon töitä erilaisten projektien ja työkalujen avulla. Suurin osa oppilaiden välisistä konflikteista saadaankin ratkaistua koulun ja vanhempien yhteistyöllä, eivätkä nämä konfliktit ikinä päädy poliisin tietoon. Tämä on positiivinen asia, ja merkki siitä, että koulun ja oppilaiden vanhempien puuttumiskeinot ovat tehokkaita.

Toisaalta kyse saattaa olla myös jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttävistä teoista ja pitkään jatkuneista tapahtumaketjuista, joita koulun ei enää kuuluisi hoitaa yksinään vaan asian selvittämisessä tarvittaisiin moniammatillista yhteistyötä koulun, vanhempien, sosiaaliviranomaisten ja ennen kaikkea poliisin kanssa. Koululle ei voi yksinään jättää vastuuta selvittää tapauksia, joissa kyseessä on rikos. On mahdollista, että vain räikeimmät kiusaamistapaukset, kuten ne, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa, päätyvät poliisin tietoon ja tämä aiheuttaa siten vääristymää rikostilastoissa.

Mitä itse pahoinpitelytapauksiin kouluissa tulee, ne harvoin antavat todenmukaista kuvaa kiusaamisen todellisesta tilanteesta. Mahkosen mukaan koulukiusaamisessa on ensisijaisesti kyse jo edellisessä luvussa mainituista *myrkyllisistä konflikteista*. Tämä siksi, että koulukiusaaminen on luonteeltaan yleensä pitkään jatkuvaa psyykkistä piinaamista ja painostamista, jossa suuressa roolissa ovat muun muassa yleinen suunsoitto, nimittely, perättömien juurujen levittäminen ja kiusatun sulkeminen muun porukan ulkopuolelle. Pahoinpitely voikin olla merkki siitä, että pitkään jatkunut psyykkinen kiusaaminen on eskaloitunut tekojen tasolla yhteen fyysiseen pahoinpitelyyn, joka lopulta itsessään päätyy poliisin tietoon ilman siihen johtanutta kontekstia. Forss kirjoittaa Facebook-julkaisussaan, että pelkkä yksittäinen pahoinpitely ei myöskään täytä koulukiusaamisen kriteerejä, sillä yleensä koulukiusaaminen on pitkäkestoinen ilmiö. Siksi myös yksittäisiä

pahoinpitelyitä tutkittaessa, tulisi niiden taustat ja tekoa edeltäneet aiemmat tapahtumat pyrkiä selvittämään mahdollisimman tarkasti joka kerta.

Forss viittasi kirjoituksessaan myös Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen (THL) joka toinen vuosi toteuttamaan kouluterveyskyselyyn. Tällä kyselyllä pyritään keräämään seurantatietoa muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, sekä koulunkäynnistä ja opiskelusta. Kyselyllä kartoitetaan myös koulukiusaamiseen liittyviä asioita. Kyselyä toteutetaan parhaillaan vuoden 2017 osalta. Forss kertoi Facebook-kirjoituksessaan, että kyselyn perusteella jokaisessa Suomen peruskoulussa koulukiusaamisen uhriksi joutuu yli kaksi kahdeksas- tai yhdeksäsluokkalaista koko lukuvuoden ajan. THL:n nettisivuilta löytyvän vuoden 2015 kouluterveyskyselyn tuloksien mukaan koko Suomen peruskouluissa juuri kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 6 % kyselyyn vastanneista joutuu kiusatuksi vähintään kerran viikossa, 65 % koki, ettei kiusaamiseen oltu puututtu koulun aikuisten toimesta, ja 20 % oli kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana¹⁴. Tuloksissa mielenkiintoista oli se, että vain 6 % vastanneista ilmoitti joutuneensa kiusatuksi vähintään kerran viikossa, suhteessa siihen, että 20 % vastasi kokeneensa fyysistä uhkaa vuoden aikana. Toki vastaajat ovat voineet kokea fyysistä uhkaa myös koulun ulkopuolella. Toki voimme myös pohtia näiden tulosten pohjalta, onko pelkkä fyysinen uhkailu tai kontakti koulumaailmassa nähty jotenkin lievempänä kuin pitkäkestoinen psyykkinen kiusaaminen? Seuraavassa kappaleessa käsittelen ja pohdin tätä ongelmaa, sekä etsin mahdollisia syitä nuorten väkivaltakäyttäytymiseen.

¹⁴ http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2006_2015_pk.pdf, s. 4

4. NUORTEN VÄKIVALTAKÄYTTÄYTYMINEN

Nuori kokee kehossaan aikuiseksi kasvaessaan paljon suuria muutoksia sekä fyysisesti että psyykkisesti. Nuoren kehittyminen ja kasvaminen vahvaksi, hyvinvoivaksi ja tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi tapahtuu monen vaiheen kautta, joiden aikana nuori myös kohtaa uudenlaisia haasteita ja vaikeuksia. On kuitenkin muistettava, että väkivaltakäyttäytyminen ei ikinä kuulu normaaliin kehitykseen, vaan viestii jostain suuremmasta ja vakavammasta ongelmasta.

Minkälaisia syitä nuoren käyttämälle väkivallalle tai aggressiivisuudelle löytyy ja voivatko nämä syyt esiintyä myös poliisin tietoon päätyneiden nuorten tekemien pahoinpitelyiden taustalla?

4.1 Aggression määritelmä

Aggression termi nähdään usein negatiivisena, ja tästä johtuen se liitetään useimmiten aggressiivisuuteen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tässä yhteydessä aggressiolla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään tarkoituksellisesti vahingoittamaan toisia ihmisiä, itseään tai vaikkapa esineitä. Aggressio voi tällöin ilmentyä fyysisenä (esim. pahoinpitely), verbaalisena (esim. suusanallinen uhkailu) tai nonverbaalisena (esim. sosiaalisen kanssakäymisen ulkopuolelle jättäminen) käytöksenä.

Aggressio voidaan kuitenkin nähdä myös positiivisena osana nuoren kehitystä. Tällöin aggressiolla viitataan tietynlaiseen tahdonvoimaan, jonka avulla nuori selviytyy kohtaamistaan haasteista ja vaikeuksista, ja oppii käsittelemään niitä terveellä tavalla. Väkivaltakäyttäytyminen ei missään nimessä kuulu tähän terveeseen kehitysprosessiin, ja tällöin on syytä miettiä ja tarkastella nuoressa väkivallan mahdollisia laukaisevia tekijöitä.

15

¹⁵ Nurmi Päivi. Lapsen ja nuoren viha. Juva: Bookwell Oy, 2013, s. 55

4.2 Nuoren emotionaalinen ja psyykkinen kehitys

Nuoruusiän katsotaan alkavan fyysisestä puberteetista, joka päättyy lopulta aikuisen persoonallisuuden rakenteiden ja piirteiden vahvistumiseen. Puberteetti pitää sisällään paitsi fyysiset kehon muutokset, mutta myös suuren kehityksen nuoren aivoissa, joka on vahvasti sidoksissa nuoren psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Nuori joutuu sopeutumaan fyysisiin ja psyykkisiin muutoksiin itsessään, sekä siihen, kuinka muut ihmiset näkevät hänet ja ottavat vastaan hänen muutoksensa. Nuoren aivojen kehitykseen kuuluu muun muassa valtava ongelmanratkaisukyvyn ja abstraktin päättelyn kehittyminen. Sen sijaan nykyaikaisten aivojen kuvantamismenetelmien ja – tutkimusten kautta on saatu selville, että nuoren harkintakykyä ja hillintää säätelevät aivojen alueet kehittyvät myöhemmin kuin taas tunnereagoinnista vastaavat aivoalueet. Tällä on suora vaikutus nuoren riskinottoon ja aggressiivisen käyttäytymisen hallitsemiseen.¹⁶

Forssin tarkastelemien koulukiusaamisen pohjalta tehtyjen rikosilmoitusten kautta selvisi, että eniten oirehtiva ikäryhmä olivat 12-14-vuotiaat. 12-14-vuotiaat olivat epäillyn asemassa 35 rikosilmoituksessa, kun oppilaita koskevia rikosilmoituksia oli kirjattu yhteensä 83 kpl.

Tämän ikäiset nuoret luokitellaan kuuluvan varhaisnuoruuden kehitysvaiheeseen. Varhaisnuoruuden katsotaan pitävän sisällään puberteetin kiivain kehitysvaihe. Nuoren psyykkisen kehityksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että hänen kognitiivinen eli älyllinen kehityksensä ottaa valtavia harppauksia eteenpäin, mutta toisaalta taas tunnehallinta ja normatiivinen käyttäytyminen kokevat taantumaa, niin kutsutun *normatiivisen regression*. Taantuma ajoittuu pojilla hieman myöhempään vaiheeseen kuin tytöillä, mutta se on pojilla intensiivisempi ja kestoaltaan pidempi kuin tytöillä. Tämä vaihe voi jokseenkin selittää myös nuoren käytöksessä ilmenevät aggressiopurkaukset. Varhaisnuoruudenkaan normaalikehitykseen eivät kuulu toistuvat rikolliset teot tai väkivaltainen käyttäytyminen.¹⁷

¹⁶ Nurmi. 2013, s. 51-54

¹⁷ Nurmi. 2013, s. 56-57

4.3 Aggressiivisuuden ja väkivaltakäyttäytymisen mahdollisesti laukaisevia tekijöitä

Miesten ja poikien aggressiivisuus sekä väkivaltainen käyttäytyminen on yleisempää naisiin ja tyttöihin verrattuna. Tämä pätee kaikkiin ikäluokkiin. Pojilla on 2-5 kertaa enemmän nuoruusiässä alkavia käytöshäiriöitä kuin saman ikäisillä tytöillä. Sukupuolien välistä eroa on pyritty selittämään esimerkiksi hormonitoiminnan ja etenkin testosteronin määrän kautta. Testosteronin määrä veressä vaikuttaa molempien sukupuolten aggressiivisuuteen. Kuitenkin hormonaaliset tekijät ovat vain yksi syy aggressiivisuuden ilmentymiseen.¹⁸

Kulttuurin on nähty yhtenä tekijänä vaikuttavan molempien sukupuolien keskenään eriyvään käyttäytymiseen. Miesten ja poikien aggressiivinen käyttäytyminen on sosiaalisesti valtaosassa kulttuureita hyväksyttävämpää kuin vastaavasti naisten ja tyttöjen. Kun poika osaa puolustaa itseään ja ottaa oman tilansa, se nähdään positiivisena asiana.

Toisaalta mitä ongelmakäyttäytymiseen tulee, pojilla esiintyy enemmän neuropsykologisia häiriöitä, sekä neurokognitiivisia erityisvaikeuksia, kuten autismi tai ADHD.¹⁹ Sekä tyttöjen, että poikien aggressiivisuus ja väkivaltakäyttäytyminen saavat tutkimusten mukaan alkunsa samoista tekijöistä. Näitä ovat vanhempiin, perhe-elämään ja sosiaaliseen kasvuympäristöön liittyvät ongelmat.²⁰

Kuitenkin aiheesta tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että sekä lasten että nuorten aggressiivisen käyttäytymisen taustalla on aina useita sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. Näin ollen yksittäiset syyt erillisinä toisistaan, eivät laukaise aggressiivista käytöstä. Aggressiivinen käytös on yleisintä niillä nuorilla, joilla ei muihin nuoriin nähden ole yhtä hyviä sosiaalisia taitoja. Koska näille nuorille on vaikeaa ilmaista tunteitaan ja itseään sosiaalisissa tilanteissa, nämä ongelmat purkautuvat aggressiivisen käytöksen muodossa. Väkivaltakäyttäytyminen toimii heille itsensä ja tunteiden ilmaisukeinona.²¹

Yksi suuri vaikuttaja nuoren väkivaltakäyttäytymiseen on muilta opittu malli. Jos nuori kasvaa kotona, jossa asiat ratkaistaan aggressiivisella käytöksellä ja jopa fyysisellä

¹⁸ Nurmi. 2013, s. 61

¹⁹ Nurmi. 2013, s. 62

²⁰ Nurmi. 2013, s. 65

²¹ Nurmi. 2013, s. 151

väkivallalla, on hyvin todennäköistä, että nuori omaksuu tämän tavan myös itselleen, sillä hänellä ei ole ollut mitään muuta terveempää mallia. Sama koskee nuoren kaveripiiriä.²²

4.4 Kaksi esimerkkitapausta rajusta koulukiusaamisesta vuodelta 2017

Työstäessäni opinnäytetyötäni satuin törmäämään *Sipoon Sanomien* nettiartikkeliin ”Rehtori myöntää väkivallan lisääntyneen – poliisi selvitti alle 10-vuotiaan loukkaantumista”, joka on julkaistu lehden nettisivuilla 9.5.2017.²³

Artikkelissa kerrotaan, kuinka ambulanssi ja poliisi olivat käyneet Söderkulla Skolanissa tänä vuonna (2017) huhtikuun viimeisellä viikolla. Koulun henkilökunta oli soittanut paikalle ambulanssin, sillä koulun oppilas oli loukkaantunut. Sipoon Sanomien artikkelin mukaan ambulanssin henkilökunta olisi soittanut paikalle myös poliisin. Rehtori Jan-Erik Holmqvist vahvisti nämä tiedot ja kertoi, että koulun oppilaita oli välitunnilla ollut jossakin koulun tilassa, missä he eivät saaneet olla. Paikalla ei ollut tapahtumahetkellä ketään aikuista, joka olisi valvonut oppilaita.

Sipoon Sanomien saamien tietojen mukaan tapahtumien selvittäminen jatkuu koulussa niin, että kaikkia osapuolia kuullaan. Vielä ei ole tietoa onko kyseessä ollut onnettomuus tai jotain muuta. Rehtori Holmqvist oli kuitenkin kertonut Sipoon Sanomille, että poliisi olisi kutsuttu paikalle selvittämään tapahtunutta sen takia, että toisen oppilaan epäillään aiheuttaneen loukkaantuneelle oppilaalle vamman. Kyseessä on alle 10-vuotiaat lapset. Vaikka on syytä muistaa, että vielä ei tiedetä mitä paikan päällä todellisuudessa on tapahtunut ja siksi suorat johtopäätökset on syytä jättää sivuun, oman mielenkiintoni artikkelissa kuitenkin herättivät nimenomaan seuraavat lauseet:

Holmqvist myöntää, että väkivallan määrä on lisääntynyt koulussa. Varsinkin koulun nuorimpien - ensimmäisen ja toisen luokan - oppilaiden keskuudessa fyysiset yhteenotot ovat lisääntyneet.

Tämä lausuma saattaisi selittää sitä, miksi pahoinpitely esiintyy ensisijaisena rikosnimikkeenä koulukiusaamisesta poliisille tehdyissä rikosilmoituksissa. Toki on

²² Nurmi. 2013, s. 151

²³ <http://www.sipoosanomat.fi/artikkeli/517764-rehtori-myontaa-vakivallan-lisaantyneen-poliisi-selvitti-alle-10-vuotiaan>

otettava huomioon, että kyseiset rikosilmoitukset on tehty Helsingin poliisilaitokselle aikavälillä tammi-kesäkuu 2016, kun taas Söderkulla kuuluu Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen piiriin ja tämä välikohtaus on tapahtunut huhtikuussa 2017. Kuitenkaan poliisipiirien ja eri paikkakuntien rajoilla ei ole merkitystä, jos ilmiötä tarkastellaan kokonaisuutena. Huolestuttavaa ilmiössä nimittäin on se, jos fyysinen väkivalta on lisääntynyt, etenkin ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden keskuudessa.

Sipoossa sattui tammikuussa 2017 myös toisenlainen tapaus liittyen koulukiusaamiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Asiasta on tuolloinkin uutisoanut Sipoon Sanomat, ja artikkeli on julkaistu lehden nettisivuilla 17.1.2017. Sipoon Sanomien mukaan kuusi nuorta oli pahoinpidellyt 15-vuotiaan pojan Leppätien koulun pihalla Nikkilässä. Osa tekijöistä oli alle 15-vuotiaita.²⁴

Sipoon Sanomat kertoi tapahtuneesta seuraavaa:

Pahoinpitelijöillä oli kuulapyssy, jolla ammuttiin uhria lähietäisyydeltä kasvoihin useaan otteeseen. Maassa maannutta uhria potkittiin ja lyötiin samalla, kun pahoinpitelijät ampuivat vuorotellen kuulapyssyllä. Pahoinpitelijät videokuvasivat pahoinpitelyn. Lääkärin mukaan pahoinpitelystä koitui uhka uhrin hengelle. Kuulapyssyllä ammuttaessa voi aiheuttaa täyden näönmenetyksen.

Tapaus on järkyttävä esimerkki siitä, mihin koulukiusaaminen pahimmillaan voi johtaa. Myös *Helsingin Sanomat* uutisoi aiheesta 20.1.2017 nettisivuillaan artikkelilla ”15-vuotiasta sipoolaispoikaa räähättiin jo kaksi vuotta sitten – nyt joukkopahoinpitelystä epäillään 12-14-vuotiaita”. Asian esitutkinnasta vastaava rikoskomisario Leif Malmberg oli kertonut Helsingin sanomille, että kyseisestä teosta epäillyt ovat 12-14-vuotiaita. Samassa artikkelissa rikoskomisario Malmberg vahvisti Helsingin Sanomille, että uhriksi joutunutta 15-vuotiasta poikaa oli kiusattu jo vuoden 2014 lokakuussa.²⁵

²⁴ <http://www.sipoosanomat.fi/artikkeli/476058-teinit-kuvasivat-jarkyttavan-pahoinpitelynsa-ampuivat-vuorotellen-kuulapyssylla>

²⁵ <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005053353.html>

Helsingin sanomat kirjoittaa, että:

...nyt tutkinnassa olevan pahoinpitelyn uhri joutui väkivallan ja häväistyksen kohteeksi myös lokakuussa 2014. Poika pahoinpideltiin, minkä jälkeen hänen päälleen virtsattiin. Tuolloinkin tekijät olivat alle 15-vuotiaita.

Tämä ikävä tapaus toimii esimerkkinä pitkään jatkuneesta kiusaamisesta ja siitä minkälaista fyysistä väkivaltaa lapset ja nuoret käyttävät kiusatessaan muita ikätovereitaan. Tammikuun 2017 tapahtumissa kiusaajat olivat 12-14-vuotiaita. Myös vuoden 2014 tapahtumien tekijät olivat alle 15-vuotiaita, mutta heidän ikäänsä ei ole kerrottu sen tarkemmin. Näin ollen nämä Sipoon tapaukset tukevat Helsingin poliisilaitoksen rikosilmoitusten kartoituksen tuloksia; 12-14-vuotiaat ovat eniten oirehtiva ikäryhmä.

Huolestuttavaa on se, että tämä ilmiö, eli fyysisen väkivallan esiintyminen, on havaittu eri kaupunkien alueella, vaikkakaan emme voi yleistää Helsingin ja Sipoon tilannetta koko maahan näiden esimerkkitapausten pohjalta.

5. HAASTATTELUT

Tässä luvussa käyn ensin hieman läpi kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään, ja ennen kaikkea kvalitatiiviseen haastatteluun liittyviä seikkoja. Tämän jälkeen kerron, kuinka itse toteutin haastattelut kvalitatiivisella metodologialla, ja lopuksi esittelen tekemäni haastattelut kronologisessa toteutusjärjestyksessä.

5.1 Tutkimusmetodologian valinta ja toteutus

Opinnäytetyössäni päädyin kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää toteutan haastatteluiden muodossa. Päädyin valitsemaan tämän metodin tutkimusongelmani pohjalta, sillä koen, että haastatteluilla saan tutkimastani aiheesta laadukasta ja monipuolista tietoa haastateltavien kanssa käydyn keskustelun myötä, jonka pohjalta pystyn sitten analysoimaan tutkimusongelmaani tehokkaasti. Haastattelut antavat tarkkaa tietoa laajemmasta kontekstista. Opinnäytetyöni aihe käsittelee pohjimmiltaan ihmisiä ja heidän käyttäytymistään, jotka eivät ole yksiselitteisiä käsitteitä. Siksi käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteitä tutkittaessa tutkijat usein päätyvät valitsemaan kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän, ja vielä tarkemmin tutkimushaastattelun.²⁶

Itse luokittelen toteuttamani haastattelut osittain teemahaastatteluiksi, sillä ne kaikki pyörivät saman teeman eli koulukiusaamisen ja siihen liittyvien rikosnimikkeiden ja etenkin fyysisen väkivaltakäyttämisen ympärillä. Teemahaastattelun pohjimmainen idea on, että haastattelu etenee tiettyjen ja keskeisten teemojen mukaan, eikä haastattelu näin ollen ole sidottu yksityiskohtaisten kysymysten varaan. Näin ollen haastateltavan kertoma saadaan paremmin kuuluviin, ja tutkija saa haastateltavalta laajempaa tietoa, eikä tiettyjä vastauksia, jotka on sidottu tarkoin etukäteen määriteltyihin kysymyksiin. Toteuttaakseni haastattelut johdonmukaisesti minun oli kuitenkin mietittävä kysymykset valmiiksi, jotta saisin tietoa juuri haluamastani asioista.²⁷

Teemahaastatteluun päätyvät ovat pikemminkin kiinnostuneita tutkimuksen kohteena olevan aiheen tai ilmiön perusluonteesta ja -ominaisuuksista, eikä tutkimukselle ole jo valmiiksi asetettu hypoteesia, jota tutkimuksella pyrittäisiin todentamaan. Itse luokittelen

²⁶ Hirsjärvi Sirkka. Hurme Helena. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press, 2011. s. 11

²⁷ Hirsjärvi & Hurme. 2011, s. 47-48

toteuttamani haastattelut myös tästä syystä teemahaastatteluiksi, sillä haastatteluiden avulla pyrin tarkastelemaan koulukiusaamisen ilmiötä tietystä näkökulmasta ja hakemaan vastausta siihen onko lasten ja nuorten väkivaltakäytös lisääntynyt.²⁸

Haastatteluita voi myös toteuttaa eri tavoin. Ne voidaan esimerkiksi toteuttaa ryhmä- tai yksilöhaastatteluina. Itse päädyin aluksi jokaisen haastateltavan kohdalla yksilöhaastatteluun. Poliisin puolelta kuitenkin sekä Helsingissä, että Vantaalla haastattelin useampaa henkilöä samanaikaisesti. Ehdotukset tulivat itse haastateltavien puolelta ja suostuin niihin mielelläni, sillä näin saisin useamman asiaan perehtyneen henkilön näkemyksen aiheesta. Ryhmähaastatteluita voidaan pitää vielä enemmän vapaamuotoisena ja spontaanina keskusteluna kuin yksilöhaastatteluina. Saman huomion tein itsekkin näiden haastatteluiden kohdalla.²⁹

Halusin lähtökohtaisesti toteuttaa haastattelut kasvotusten, sillä näin koin saavani jokaisesta haastattelusta syvällisemmän ja pystyn suuntaamaan kaiken huomion ja keskittymisen siihen mitä jokaisella haastateltavalla on omalla kerrallaan kerrottavana. Myös hyvä vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä on tärkeää onnistuneen haastattelun toteuttamiseksi. Kasvotusten toteutetussa haastattelussa tämä vuorovaikutus on intensiivisempää muihin haastatteluokeinoin verraten. Mietin myös, kuinka toteuttaisin kasvotusten tehtyjen haastatteluiden taltioinnin. Päädyin tässä siihen ratkaisuun, että kirjoitan haastattelusta muistiinpanoja, jotka sitten avaen kunnon tekstiksi, ja lähetän vielä haastateltaville tarkistettaviksi.

Haastatteluiden toteuttamista suunnitellessani mietin seuraavaa kysymystä:

- Kuinka monta henkilö minun olisi hyvä haastatella, jotta aineistosta tulisi mahdollisimman kattava?

Haastateltavien lukumäärä riippuu tutkittavasta aiheesta sekä sen tarkoituksesta.

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän yhteydessä puhutaan enemmän *harkinnanvaraisesta näytteestä*, kuin otoksesta, joka taas liitetään vahvasti kvantitatiiviseen tutkimukseen.

Tämä johtuu siitä, että kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään tutkimaan valittua aihetta syvällisemmin ja ymmärtämään jotakin ilmiötä. Hyvänä osviittana haastateltavien lukumäärää pohdittaessa toimii myös *saturaatio*. Saturaation ideana on, että tutkimukseen

²⁸ Hirsjärvi & Hurme. 2011, s. 66

²⁹ Hirsjärvi & Hurme. 2011, s. 61

valittuja henkilöitä haastatellaan niin kauan, kunnes heiltä ei enää saada tutkimuksen kannalta uutta tietoa, vaan he alkavat toistaa samoja asioita ja antavat aiheesta näin ollen samaa tietoa toisistaan riippumatta.³⁰

Itse päädyin valitsemaan yhteensä neljä eri näköistä haastattelua. Korostan, että vaikka haastateltavia sekä Helsingin, että Vantaan poliisissa oli kerralla enemmän kuin yksi, kyse oli molemmissa tapauksissa yksittäisistä haastatteluista. Jokaisessa tulee ilmi jokin erityisosaamisen piirre, sillä henkilöt tarkastelevat ilmiötä oman työnsä ja kokemuksensa puolesta. Haastattelukysymyksiä miettiessäni, päädyin siihen ratkaisuun, että kysyin jokaiselta haastateltavalta osittain samoja kysymyksiä, sekä joitakin juuri heidän toimenkuvaansa liittyviä. Tällä metodilla pystyn suoraan vertaamaan haastatteluiden vastauksia samojen kysymysten osalta. Taas haastateltavan toimenkuvaan liittyviin spesifioituihin kysymyksiin saadut vastaukset tuovat aiheeseen juuri hänen erityisosaamisen ja -tietämyksen näkökulman. Jokaisen haastattelun kysymykset löytyvät tämän opinnäytetyön liitteinä.

Itse haastatteluiden järjestys ei pääsääntöisesti noudattanut mitään tiettyä kaavaa. Kuitenkin käytyäni Helsingin poliisilaitoksella halusin toteuttaa, mikäli mahdollista, samantyyllisen haastattelun myös jonkin muun poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnon poliisien kanssa, sillä se toisi pienempien resurssien kanssa toimivien laitosten näkökulmaa paremmin esille.

5.2 Haastattelut

5.2.1 Helsingin sovittelutoimisto

Yhtenä tärkeänä osana rikosprosessia on sovittelutoiminta. Helsingin sovittelutoiminnan nettisivuilla siitä kerrotaan lyhyesti ja ytimekkäästi seuraavaa:

”Sovittelu tarjoaa lakisääteisen mahdollisuuden käsitellä rikos- ja riita-asioita osapuolten välillä (Sovittelulaki 1015/2005). Sovittelussa osapuolet kohtaavat toisensa sovittelijoiden läsnä ollessa ja itse vaikuttavat asiansa ratkaisuun. Sovittelussa on mahdollista sopia

³⁰ Hirsjärvi & Hurme. 2011, s.58-60

korvausasioista. Sovittelu voidaan ottaa huomioon syyteharkinnassa tai oikeudessa rangaistusta mitattaessa.”

Mielestäni tämä esittely kiteyttää hyvin sovittelutoiminnan periaatteen. Sovittelua käytetään paljon myös lasten ja nuorten tapauksissa, joten kiinnostuin kuulemaan sovittelutoiminnan näkemyksen koulukiusaamisesta, yleisimmistä rikosnimikkeistä, sekä lasten ja nuorten fyysisen väkivallan käytöstä. Sovin haastattelun sovitteluohjaaja Mirva Kalteisen kanssa Helsingin sovittelutoimistoon 3.8.2017. Haastattelun avulla sain mielenkiintoista ja tärkeää tietoa sekä opinnäytetyöni, että ammattini puolesta.

Alaikäisten sovittelualoitteita Helsingin sovittelutoimistoon tuli yhteensä 232 kpl vuonna 2016. 140 kappaletta oli pahoinpitelyitä, joita oli kaikista muista nimikkeistä selkeästi eniten. Pahoinpitelyn jälkeen yleisimpiä rikosnimikkeitä olivat vahingonteko asianomistajarikoksena 46 kpl, varkaus 37 kpl, sekä lievä pahoinpitely 25 kpl. Myös vuonna 2015 pahoinpitely oli alaikäisillä yleisin rikosnimike ja tapauksia oli 129 kpl. Mitä pahoinpitelyihin tulee, on otettava huomioon, etteivät ne kaikki suinkaan ole tapahtuneet koulussa, mutta moni niistä kuitenkin linkittyy koulumaailmaan tavalla tai toisella. Mainittavan arvoista on se, että riita-aloitteita tuli Helsingin sovittelutoimistoon vain 4 kpl koko vuoden 2016 aikana. Tarkennuksen vuoksi täsmennän, että sovittelualoite voi tulla sovittelutoimistoon joko rikos- tai riita-asiana. Tässä yhteydessä puhuttaessa riita-aloitteesta, tarkoitetaan riita-asiaa, johon ei siis sisälly rikosta.

Lasten ja nuorten tapaukset pitävät sisällään monenlaisia tekoja ja piirteitä. Moni tapauksista linkittyy nykypäivänä sosiaalisen median maailmaan ja sen käyttöön. Sovittelutoimistoon tulleissa tapauksissa lapset ja nuoret ovat esimerkiksi lähettäneet ja levittäneet toisista otettuja kuvia tai perustaneet ryhmiä, joissa haukutaan jotakin tiettyä henkilöä tai henkilöitä. Pahoinpitelyn osalta yleisimpiä tekotapoja ovat töniminen, lyöminen ja potkiminen. Suurimmassa osassa tapauksista on kyse nimenomaan fyysisestä väkivallasta, mutta joitakin yksittäisiä henkisen väkivallan tapauksia on tullut. Nämä ovat kuitenkin harvinaisempia. Jonkun verran lasten ja nuorten tapausten joukosta erottuvat lisäksi vahingonteot. Koska suurimpaan osaan lasten ja nuorten jutuista liittyy nimenomaan fyysinen väkivalta, suurin osa näistä jutuista tulee sovittelutoimistoon poliisin aloitteesta. Harvinaista on, että poliisi lähettäisi sovittelutoimistoon tapauksen, joka käsittelisi varsinaisesti henkistä väkivaltaa.

Sovittelutoimistossa käsitellään luonnollisesti myös tapauksia, joihin liittyy koulukiusaamista. Ei ole harvinaista, että Helsingin sovittelutoimistoon tulleen sovittelualoitteen myötä asiakkaita kohdatessa tulee ilmi, että kiusaaminen onkin jatkunut jo pidempään. Sovittelutoimistolle ilmoitettu versio saattaa olla tapahtumaketjussa vain vuoren huippu, jonka alta paljastuu monia uusia puolia. Sovittelutilanteessa osallisten alun perin ilmoitetut roolit saattavatkin esimerkiksi kääntyä päinvastoin ja tarinat muuttua niiden myötä. Kiusaamistapauksissa voi hyvinkin tulla esiin myös se, että kiusaaminen onkin ollut molemminpuolista. Etenkin pahoinpitelyissä voi olla, että itse väkivaltainen teko on reaktio pitkään jatkuneelle kiusaamiselle.

Kalteinen kertoi, että lasten ja nuorten tekemien rikollisten tekojen ja rikosten kirjo on loppuen lopuksi sama kuin aikuistenkin tapauksissa. Kalteinen nosti esille, että koska vahingonteot ovat yleisimpien rikosnimikkeiden joukossa, Helsingin kaupunki on huomioinut sovittelutoimiston roolin myös kaupunkiin kohdistuvissa rikoksissa ja tulee näin ollen vahingontekoon syylistyneitä nuoria vastaan rikosprosessissa. Helsingin kaupunki on nimittäin antanut uuden ohjeistuksen, jonka mukaan kaikki Helsingin kaupunkia kohtaan tapahtuneet vahingonteot ja varkaudet tulee ensisijaisesti lähettää Helsingin sovittelutoimistoon. Helsingin kaupunki tarjoaa edellä mainittuihin rikoksiin syylistyneille nuorille mahdollisuuden työkorvauspaikkoihin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että nuori voi käydä työnteolla korvaamassa aiheuttamansa vahingot. Mikäli vahinkojen rahallinen summa nousee korkeaksi, nuori voi korvata puolet kuluista tekemällä töitä ja puolet rahana.

Onko sovittelutoimistoon tulevissa lasten ja nuorten sovittelualoitteissa sitten havaittavissa, että jokin tietty ikäryhmä nousisi esiin ja onko sukupuolella merkitystä?

Kalteinen arvioi, että heille tulee eniten 15-16-vuotiaiden juttuja. Tämä arvio pitää paikkansa myös Helsingin sovittelutoimiston vuoden 2016 tilaston mukaan. Ko. tilastossa 1-17-vuotiaiden juttuja, joissa he olivat epäiltynä, oli yhteensä 306. Näistä suurin osa eli 174 kpl olivat 15-17-vuotiaiden tapauksia. Kalteinen kertoi myös, että alle 15-vuotiaiden tapaukset saattavat olla joskus ongelmallisia, sillä he eivät ole vielä rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan ja siksi heidän tapauksesta ei välttämättä kirjata rikosilmoitusta. Myös sukupuolella näyttäisi olevan merkitystä. Helsingin sovittelutoimiston vuoden 2016 tilaston mukaan kaikissa epäiltyjen ikäluokissa 10-17-vuotiaiden välillä poikia oli lukumäärältään tyttöjä enemmän. Poikien lukumäärä näissä ikäluokissa oli yhteensä 139 kpl, kun vastaavasti tyttöjen kohdalla luku oli 77 kpl.

Syyt väkivaltaiseen käyttäytymiseen, tai koulukiusaamiseen ylipäänsä, tulevat esiin hyvin sovittelukeskustelun aikana. Sovittelussa lapset ja nuoret joutuvat itse miettimään syitä omalle toiminnalleen. Sovittelussa he usein päätyvät itsekkin pitämään omaa käytöstään hölmönä, eivätkä välttämättä itsekään osaa antaa syytä väkivaltaiselle käytökselleen. Motiiveja teoille saattaa olla joukon aiheuttama paine, vääristynyt vuorovaikutus ja huonot sosiaaliset taidot. Lapset ja nuoret eivät vielä osaa lukea toisten käytöstä ja vuorovaikutustaidot saattavat siksi olla puutteellisia. Toisen käytös saatetaan kokea uhkaavaksi, vaikkei se sitä todellisuudessa olisikaan. Joidenkin taas on vaikea hyväksyä erilaisuutta. Loppupeleissä syyt fyysiselle väkivallalle vaihtelevat laidasta laitaan. Joissakin tapauksissa kyse on systemaattisesta väkivallasta ja joissakin esimerkiksi siitä, ”ettei osata olla muutenkaan”. Kalteinen osasi kertoa, ettei pääkiusaaja välttämättä olekaan kauhean vahva ja syyllistyy käytökseensä sosiaalisen paineen vuoksi. Joutuessaan vastuuseen käytöksestään ja teoistaan, kiusaajan näennäinen ”vahva puoli” saattaa romahtaa ja hän saattaa alkaa katua tapahtunutta. Syyllistä leimaamalla syntyy kierre missä viha ja katkeruus kasvavat ja nuoren pahoinvointi lisääntyy. Siitä voi seurata kiusaamista entistä enemmän. Kierteen katkaisemiseksi on tärkeää kuulla nuoria avoimesti, ilman ennakoasenteita asemista. Siksi Kalteinen korostaa, kuinka tärkeää on puhua tapahtumista ja niihin liittyvistä asioista avoimesti, rauhassa ja neutraalissa ilmapiirissä. Kyseisen nuoren kohdalla sovittelu tuotti tulosta ja osapuolet pääsivät sopuun. Kalteinen korostaa, että sovittelun ja parhaan lopputuloksen saamisen kannalta olisi tärkeää saada lasten ja nuorten jutut mahdollisimman pian ja tuoreeltaan sovittelutoimiston tietoon. Mitä nopeammin asioihin pystytään puuttumaan, sitä paremmin sovittelu tuottaa tulosta ja ongelmat saadaan ratkaistua.

Helsingin sovittelutoimisto saa sovittelualoitteet enimmäkseen poliisilta, mutta jonkin verran myös kouluilta. Lähes kaikki tapaukset, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa, tulevat sovittelutoimistolle poliisin puolelta. Korvausasioiden kannalta rikosilmoitus on jo itsessään tärkeä prosessin kannalta. Poliisin ja koulujen lisäksi sovittelualoitteita tulee joskus riidan toiselta osapuolelta. Kalteinen sanoo, että esimerkiksi sosiaaliseen mediaan kytkeytyvät jutut voisi suoraan lähettää sovittelutoimistoon ilmaan poliisin välikättä. Kouluilta saatetaan myös soittaa sovittelutoimistoon esimerkiksi koulukuraattorin toimesta ja kysyä neuvoa miten toimia.

Kalteinen on sitä mieltä, ettei koulujen tarvitsisi yrittää itse niin pitkään hoitaa asioita, sillä joskus konfliktin selvittämistä hankaloittavat esimerkiksi oppilaiden vanhemmat, jotka puolustavat omaa lastaan viimeiseen asti. Tämän asetelman huomioiden, sovittelutoimisto

pystyy järjestämään puolueettoman ympäristön asioiden läpi käymiselle, eikä syyttely kohdistu esimerkiksi koulun tuttuun opettajaan tai rehtoriin. Joskus myös vanhemmat tekevät itse omasta aloitteestaan rikosilmoituksen sen pohjalta mitä lapsi tai nuori on heille kotona kertonut, ja kuten jo aiemmin tässä haastattelussa on todettu, asiaa sovitellessa alkuperäinen totuus saattaa muuttua ja loppuen lopuksi tulee ilmi esimerkiksi, että kiusaaminen on ollut molemminpuolista. Mikäli oppilaiden vanhempien välit ovat riittäisät, heidänkin välilleen voidaan järjestää sovittelu, jotteivät he omalla asenteellaan vaikuttaisi lapsen tai nuoren käytökseen ja asenteisiin.

Kalteinen ei osannut arvioida, onko lasten ja nuorten tekemä fyysinen väkivalta itsessään lisääntynyt viime vuosina, mutta hänen mukaansa ainakaan lasten ja nuorten sovitteluiden määrä ei ole kasvanut. Juttujen määrään ja laatuun vaikuttaa se, että päätös lähettää jokin juttu sovittelutoimistoon tehdään jo muualla. Useimmiten poliisissa. Tämä vaikuttaa sovittelualoitteiden määrään vuosittain. Kalteinen toteaa, että fyysinen väkivalta itsessään ei sinällään ole muuttunut, vaan tekotavat ovat pysyneet samoina. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneiden juttujen määrä sen sijaan on jokseenkin lisännyt sovittelualoitteiden määrää.

Sovittelutoiminta tuottaa erittäin hyvää tulosta myös lasten ja nuorten tapauksissa, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa. Tämä johtuu myös siitä, että sovittelutoimistolla on mahdollisuus järjestää esimerkiksi korvaus- tai käyttäytymisseurantaa pidemmällä aikavälillä, eikä sovittelu siis pohjaudu vain yhteen käyntikertaan. Sovittelutoimiston järjestämä sovittelu ei välttämättä ole helppo lapselle tai nuorelle, vaan se vaatii enemmän sitoutumista ja hän joutuu tällöin käsittelemään ja kohtaamaan ongelmat ja niiden seuraukset. Näin ollen sovittelulla pystytään vaikuttamaan monipuolisemmin kuin esimerkiksi sillä, että jo 15 vuotta täyttänyt tai vanhempi joutuisi kertaluontoisesti kohtaamaan asian käräjillä. Sovittelutoimisto tekee myös moniammatillista yhteistyötä lastensuojelun, poliisin ja terveystieteiden kanssa.

Välillä kiusaaminen on kuitenkin lähtöisin niin vaikeista ongelmista, ettei sitä välttämättä koskaan saada kokonaan loppumaan. Toisinaan saattaa olla niin, että tarjotusta avusta huolimatta kiusaaja jatkaa käytöstään ja hänen tilanteessaan voidaan tarvita useampaa sovittelukertaa, sillä muutos on joskus hidasta. Kaiken kaikkiaan sovittelutoiminnalla kuitenkin pystytään vaikuttamaan paljon lasten ja nuorten asenteisiin ja käytökseen.

5.2.2 Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-tiimi ja Ennalta Estävän Toiminnan nuorisoryhmä

Helsingin poliisilaitos on Suomen suurin poliisilaitos ja siksi se myös omaa parhaimmat resurssit mm. henkilöstömääränsä puolesta. Toki myös huomioitava, että alueen asukas- ja asiakasmäärät ovat suuret. Helsingissä on useammasta ryhmästä koostuva ennalta estävä toiminto, joka pitää sisällään myös Ankkuri-tiimin. Itseäni kiinnosti kuulla heidän näkemyksensä liittyen lasten ja nuorten tapauksiin, joten sovin haastattelun 7.8.2017 Helsingin Malmin poliisiasemalle Ankkuri-tiimin ylikonstaapeli Mikko Pennasen ja ennalta estävän toiminnon nuorten ryhmän jäsenen vanhemman konstaapeli Tiina Alasen kanssa.

Pahoinpitely, kunnianloukkaus ja laitton uhkaus ovat yleisimpiä rikosnimikkeitä, joita Helsingin poliisin Ankkuri-tiimi ja Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnon nuorten ryhmä saavat koskien lasten ja nuorten tapauksia. Usein pahoinpitelyn lisäksi rikosilmoitukseen liittyy kuitenkin jokin muukin rikosnimike, erityisesti kunnianloukkaus ja laitton uhkaus. Rikosilmoituksen tekee yleisimmin lapsen tai nuoren perhe itse tai koulu. Jos rikosilmoitus liittyy koulukiusaamiseen, mainitaan siinä yleensä suoraan, että taustalla on jo pidempään jatkunutta kiusaamista.

Myös ennalta estävän toiminnan suorittamien koulupuhutuksien yhteydessä ilmi tulevissa tapauksissa kyse on usein fyysisestä väkivallasta, sekä kunnian loukkauksista ja laittomista uhkauksista. Koululta poliisille usein kerrotaan, että kiusaamista on ollut, mutta tässä vaiheessa tapahtumille ja teoille ei välttämättä vielä ole rikosnimikkeitä. Tässä vaiheessa, mikäli tapahtumat ovat vielä hiukan epäselviä voi taustalta paljastua henkistä tai fyysistäkin väkivaltaa. Alakoululaisten kohdalla leikitappelu on tyypillinen ilmiö, joka tulee ja menee eri ikäpolvien mukana. Syynä leikitappelulle voivat olla esimerkiksi sen hetkiset suosittut lasten pelit, tv-sarjat jne.

Yhtenä nykyajan ilmiönä mukaan on tullut tapahtumien kuvaaminen kännykällä. Etenkin tappeluita kuvataan paljon videolle sekä koulussa, että kaduilla, ja tämän jälkeen videoita levitetään sosiaalisessa mediassa esimerkiksi Instagramissa tai Snapchatissa, josta video bongataan kavereiden, vanhempien ja viranomaisten toimesta. Videon kuvaaja voi olla ulkopuolinen tai joku ennalta sovittu henkilö. Usein koulussa kuvaaja on joku tappelun ulkopuolinen henkilö ja kadulla joko sovittu tai ulkopuolinen.

Tapauksissa, joissa lapset ja nuoret ovat käyttäneet fyysistä väkivaltaa, teoille ei ole olemassa mitään selkeää ja yksiselitteistä motiivia. Useimmiten tilanteet ovat saaneet alkunsa ensin sanallisesta riidasta. Esimerkiksi joku toinen on ensin haukkunut toista tai jotakin kolmatta osapuolta ja asiaa tullaan sitten selvittämään kasvotusten, yleensä vielä porukalla, jolloin tilanne monesti johtaa fyysiseen yhteenottoon. Myös väärinymmärryksiä on paljon, eikä ole harvinaista sekään, että konfliktit saavat alkunsa huhujen perusteella. Valheellista tietoa muista kirjoitetaan nykyään useinkin juuri sosiaalisessa mediassa ja tämän pohjalta konfliktit siirtyvät virtuaalimaailmasta fyysiseen yhteenottoon. Oppilaiden väliset konfliktit voivat kouluissa välillä kestää koko päivän niin, että tilanne jatkuu välituntien lisäksi jollakin tasolla myös oppitunneilla. Tämän jälkeen kiusaaminen saattaa edelleen jatkua ja voi lopulta kestää jopa kuukausia.

Muiden syiden joukossa myös lapsilla ja nuorilla esiintyy machoilua ja kunnian puolustamista. Jälkimmäistä esiintyy varsinkin maahanmuuttajataustaisilla. Heillä tilanteen saattaa kärjistä esimerkiksi se, että joku on haukkunut jotakin maahanmuuttajataustaista neekeriksi, ja nimittelyn koetaan loukkaavan koko ryhmän kunniaa. On myös ollut tapauksia, joissa hieman vanhemmat oppilaat kiristävät rahaa pienemmiltä oppilailta ja tästä syntyy selkkausta.

Poliisi tekee sovittelutoimiston kanssa yhteistyötä osana rikosprosessia. Onko sovittelutoimiston ja poliisin hoitamien juttujen välillä sitten jotakin merkittävää eroa?

Lähtökohtaisesti molemmat hoitavat hyvin samanlaisia tapauksia. Jotkut jutut laitetaan sovittelutoimiston kautta sovitteluun ja jotkut sovitellaan poliisissa. Sovittelutoimiston sovittelu on ehkä hieman virallisempaa kuin poliisin tekemät puhuttelut, ja lisäksi sovittelutoimiston prosessi saattaa kestoltaan olla pidempi. Monimutkaiset tapaukset laitetaan mieluummin sovittelutoimistoon, sillä sitä kautta tehdään seurantaa ja osapuolia saatetaan tavata useampaankin otteeseen. Jos tapauksessa arvioidaan olevan terveydenhoidon tai lastensuojelun tarvetta, Ankkuri-tiimi tulee kuvioon helpommin, eivätkä nämä tapaukset päädy välttämättä sovitteluun. Tällaisissa tapauksissa on yleistä, että toinen osapuolikin haluaa tekijälle vain apua, eikä vaadi muuta.

Iso osa Helsingin Ankkuri-tiimille tai ennalta estävän toiminnan nuorten ryhmälle tulevista tapauksista liittyy koulukiusaamiseen. Näissä tapauksissa on tyypillistä, että kun poliisi ottaa yhteyttä kyseisen koulun rehtoriin ja opettajiin, alkaa tapahtumien kuluista paljastumaan enemmän tietoa, kuin mitä esimerkiksi rikosilmoituksessa on alkujaan

mainittu. Aseman Lapset Ry³¹ hoitaa lasten ja nuorten kadulla tapahtuneita yhteenottoja ja uudessa K-0 kiusaamisen vastaisessa yhteistyökuviossa kouluissa tapahtuneita kiusaamisia sovitellaan yhdessä poliisin ja Aseman Lasten kanssa. Ennalta estävässä toiminnossa kouluissa tapahtuneet pahoinpitelyt ohjataan lähtökohtaisesti ennalta estävän toiminnan nuorten ryhmälle, joka tekee yhteistyötä sovittelun ja Aseman Lapset Ry:n kanssa. Helsingin Ankkuri-tiimille tulevista jutuista arvioilta noin puolet on tapahtunut koulun ulkopuolella ja puolet kouluympäristössä

Fyysinen väkivalta mainitaan useimmiten suoraan jo rikosilmoituksessa. Tapauksissa, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa, vanhemmat saattavat olla yhteydessä ensin opettajaan tai rehtoriin, jotka sitten neuvovat tekemään asiasta rikosilmoituksen. Jotkut vanhemmat vievät lapsensa ensin lääkäriin, ja tekevät tämän jälkeen rikosilmoituksen. Poliisin kokemuksen pohjalta useimmiten pahoinpitelytapauksiin liittyy paljonkin aiempaa kiusaamista.

Toimintatavat koulujen välillä vaihtelevat koulukiusaamistapauksissa. Jotkut koulut pyrkivät itse selvittämään tapauksia pitkäänkin ilman ulkopuolista apua, toiset taas ilmoittavat tapahtumista herkemmin poliisille. Paljon riippuu myös vanhemmista, mitä he vaativat ja kuinka herkästi he tekevät rikosilmoituksen. Välillä voi olla, että vanhemmat eivät edes osaa ilmoittaa asiasta, sillä he eivät ole saaneet koulusta tietoa tapahtuneesta.

Yksi väylä josta poliisi myös saa tietoa nuorten tilanteesta ovat nuorisotalot. Nuorisotalot tekevät suhteellisen hyvin koulujen kanssa yhteistyötä ja nuorisotaloilla tulevat helposti ilmi myös nuorten väliset pahoinpitelyt. Näissä tapauksissa poliisinkin pitää käyttää pelisilmää, ettei pahoinpitelystä vihjanneen nuoriso-ohjaajan nimi paljastu nuorille, sillä nuorten pitää säilyttää luottamus ohjaajiin.

Jos fyysistä väkivaltaa on ollut paljon ja se on kohdistunut samoihin uhreihin, se näkyy usein myös lapsen tai nuoren käytöksessä kotona. Alanen kertoo tapauksista, joissa alasteen toisen luokan oppilaat olivat kärsineet unettomuudesta fyysisen väkivallan takia.

Kouluun lomilta palaaminen ei välttämättä ole iloinen asia kaikille lapsille, sillä koulujen alkaminen tietää myös kiusaamisen jatkumista. Joskus kiperissä tilanteissa vanhemmat vaativat poliisia päättämään kiusaamisen, kun koulu ei itse ole siihen pystynyt.

³¹ Vuonna 1990 perustettu järjestö, jonka *"toimintaideologiana on lasten ja nuorten terveen kasvun sekä nuorten ja aikuisten luontevan vuorovaikutuksen tukeminen."*

Kiusaamisen havaitseminen ja siihen puuttuminen ei kuitenkaan ole yksiselitteinen asia. Kiusaajat saattavat kiusata uhrejaan niin sanotusti ohimennen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kiusattuja oppilaita potkitaan vaivihkaa jonoissa, eivätkä opettajat näe potkimista. Vaikka kiusaaminen tulisikin ilmi, sitä voi olla hankala selvittää, sillä muut oppilaat eivät välttämättä kerro tapahtumista aikuisille, tai voi olla, että hekään eivät yksinkertaisesti ole nähneet ohimennen toteutettavaa kiusaamista. Jäädessään kiinni kiusaajat saattavat syyttää, että uhri on nimiteltyt ensin heitä ja näin ollen provosoinut tilannetta. Vanhemmat puolestaan saattavat hankaloittaa asioiden selvittämistä omalta osaltaan. He saattavat pyrkiä itse selvittämään asioita esimerkiksi törmätessään riidan toiseen osapuoleen, eli lapseen tai nuoreen, kaupassa. Tällöin he saattavat mennä suoraan sanomaan asiasta lapselle tai nuorelle. Eri kulttuureiden välillä vanhemmat taas saattavat olla rasistisia keskenään.

Sukupuolten välillä kiusaamisessa on havaittavissa tiettyjä eroja. Pojilla kiusaaminen on enimmäkseen fyysistä. Tyttöillä kiusaaminen on enemmän henkistä ja heidän kohdallaan yleisiä rikosnimikkeitä ovat kunnianloukkaus ja laiton uhkaus, joita toteutetaan varsinkin sosiaalisessa mediassa kuten Instagramissa tai Snapchatissa. Alakouluikäisissä kiusaajat, jotka käyttävät fyysistä väkivaltaa, ulottuvat iältään ihan ensimmäisestä luokasta kuudenteen luokkaan asti. Kuudennen luokan jälkeen kiusaajat jo tietävät seurauksista ja tämä saattaa vaikuttaa kiusaamistapoihin. Tyttöillä kuitenkin usein fyysinen kiusaaminen tulee mukaan yläasteella. Sukupuoli vaikuttaa kiusaamiseen myös niin, että pojat yleensä kiusaavat poikia ja tytöt tyttöjä, mutta sekatappeleita on myös poikien ja tyttöjen välillä. Nämä usein liittyvät jengijuttuihin. Sekatappeleissa on yleisempää, että pojat pahoinpitelevät tyttöjä, ei toisin päin. Tyttöjen keskinäisissä tappeleissa saatetaan käyttää jopa kovempaa fyysistä kontaktia kuin poikien tappeleissa. Tytöt muun muassa repivät hiuksista ja raapivat lyömisen ja potkimisen lisäksi. Kuitenkin tyttöillä fyysinen väkivalta kohdistuu herkemmin opettajiin tai vanhempiin kuin toisiin oppilaisiin.

Yleensä kouluissa ei tarvitse mennä käymään uudelleen, sillä samat riidat eivät enää toistu. Välillä kyse saattaa olla yksittäisistä tapauksista, kuten erityislapsista, jotka toistavat samaa käytöstä. Kaduilla sen sijaan samat nimet tulevat vastaan. Poliisille jo ennestään tutut lapset ja nuoret pyörivät kaduilla eri porukoissa ja valitsevat eri uhreja.

Sosiaalinen media on myös poliisille hyvä työkalu lasten ja nuorten tavoittamiseksi. Alanen kertoo, että häirikkötapauksetkin haluavat olla yhteydessä häneen sosiaalisen median kautta. Tyypillisesti nämä nuoret eivät kuitenkaan kerro omista tekosistaan

poliisille sosiaalisessa mediassa vaan heille on tärkeää, ketä seurataan ja kenen kuvista tykätään. Lasten ja nuorten parissa vaihtelee toki, kuka haluaa olla poliisien kanssa tekemisissä sosiaalisessa mediassa ja kuka ei. Myös lasten ja nuorten parissa töitä tekevien poliisien roolit ovat erilaisia. Joillekin heistä lapset ja nuoret tulevat purkamaan mieltään joka kerta, kun näkevät heidät. Tämä johtuu muun muassa siitä, että näillä lapsilla ja nuorilla ei välttämättä ole elämässään ketään läheistä aikuista, jolle kertoa omista asioista ja ongelmista. Näin ollen tällaiset lapset ja nuoret takertuvat todella helposti poliisiin, joka on edes vähän kiinnostunut heidän elämästään ja asioistaan.

Yleisesti ottaen lasten ja nuorten välisessä kanssakäymisessä toisen kunnioittaminen ja huomioiminen on muuttunut. Omaa minää tuodaan korostetummin esiin ja kouluissa oppilaiden on aiempaan verrattuna vaikeampaa toimia ryhmässä ja totella sääntöjä. Tämä johtuu toki osittain siitä, että myös koulumaailmassa resursseja on kiristetty ja oppilasryhmät ovat liian isoja. Monissa oppilaiden välisissä konflikteissa korostuukin huomion hakeminen. Lisäksi vanhemmat eivät välttämättä suostu uskomaan, että oma lapsi olisi kiusaaja, vaan pitävät loppuun asti hänen puoliaan. Jotkut taas tulevat itse suoraan Helsingin Ankkuri-tiimin puheille kysymään, että mitä voisi tehdä konfliktitilanteissa.

Pennanen tai Alanen eivät osanneet suoralta kädeltä sanoa onko lasten ja nuorten tekemä fyysinen väkivalta itsessään lisääntynyt. Joidenkin tilastojen mukaan se olisi jopa vähentynyt aiempaan verrattuna. Toisaalta myös fyysinen väkivalta, ja kiusaaminen ylipäättään, tulee nykyään herkemmin esiin juurikin sosiaalisen median kautta. Etenkin erilaisia ilmiöitä, kuten aiemmin mainittuja tappeluvideoita, tulee tietoon sosiaalisen median kautta. Niissä näkyy suoraan, kuinka rankkaa väkivalta on. Videoista on selvästi nähtävissä, kuinka niissä käytetyt tappelumallit ja -tyylit ovat saaneet vaikutteita mediasta. Videoiden tekijät ottavat mallia myös muista tappeluvideoista.

Kuinka hyvin poliisi sitten todellisuudessa pystyy puuttumaan lasten ja nuorten koulukiusaamiseen ja etenkin fyysisen väkivallan ilmenemiseen? Pennanen ja Alanen ovat asiasta samaa mieltä. Jos poliisille vain tehdään tapahtuneesta rikosilmoitus, ja näin ollen saatetaan tapahtuneet poliisin tietoon, ovat puuttumismahdollisuudet hyvät. Poliisin tekemä yhteistyö muun muassa muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa, kuten Aseman Lapset ry ja Vertaisvalamiehistö³², sekä koulujen ja vanhempien kanssa, on ensisijaisen tärkeää. Mikäli koulukiusaamista joissakin kouluissa esiintyy enemmänkin, poliisi voi käydä

³² Alle 15-vuotiaille rikoksenteijöille suunnattu malli, jonka "tärkein tehtävä on tehdä sekä nuoresta rikoksenteijästä että uhrista todellinen ja kokonainen henkilö taustoineen ja saada tekijä ymmärtämään tekonsa ja näkemään sen seuraukset."

pitämässä laillisuuskasvatustunteja. Nämä tunnit on tarkoitettu kolmannesta luokasta eteenpäin tai koko yläasteelle. Laillisuuskasvatustunnit eivät välttämättä ole ennalta estäviä, sillä useimmiten niillä puututaan jo tapahtuneisiin konflikteihin. Tunneilla on kuitenkin saatu haluttuja vaikutuksia ja ne ovat herättäneet lapsissa ja nuorissa ajatuksia kiusaamisesta. Osa heistä esimerkiksi tajuaa ko. tuntien myötä, mitä seurauksia ja vammoja vaikkapa lyönnit voivat uhrille aiheuttaa. Tunneilla kerrotaan myös korvausvastuusta, mikä osalle tulee yllätyksenä, sillä he saattavat tietää vain, ettei alle 15-vuotiailla ole rikosoikeudellista vastuuta teoistaan. Tunneilla poliisi voi puuttua myös huumeongelmiin.

Mitä poliisin resursseihin lasten ja nuorten parissa tulee, ainakin Helsingissä pystytään puuttumaan myös alle 15-vuotiaiden tapauksiin. Tilanne kuitenkin tuskin on yhtä tasapuolinen koko maassa. Toisaalta jollakin pienemmällä paikkakunnalla asuu vähemmän alle 15-vuotiaita, joten heidän asioitaan voi olla helpompi hoitaa. Myös Ankkuri-toiminnan sisällä on valtakunnallisia eroja. Esimerkiksi Hämeenlinnan Ankkuri-tiimi ottaa kaikki alle 18-vuotiaat käsittelyynsä.

Pahoinpitely on sellainen rikosnimike, joka ylittää aina puuttumiskynnyksen. Kuitenkaan esimerkiksi kaikkia näpistelyitä ei keritä Ankkurissa tai ennalta estävän toiminnon puolelta hoitamaan, vaan ne jätetään päivittäistutkinnalle. Pennanen ja Alanen korostavat samaa mitä Helsingin sovittelutoimistokin; lapsille ja nuorille itselleen on tärkeää, että heidän juttunsa otetaan heti käsittelyyn, sillä he eivät muista esimerkiksi tappeluitaan pidemmältä ajalta.

Jotkin koulukiusaamisen vastaiset ohjelmat ja projektit vaikuttavat omalta osaltaan ennalta estävästi niin, ettei kaikkien koulukiusaamistapausten välttämättä tarvitse edes tulla poliisille asti. Poliisin puolelta toivottaisiin, että kouluissa olisi enemmän aikuisia lapsia kohden. Myös mahdollisuus lisätä koulupoliiseja olisi tervetullut ajatus. Poliisi käy välillä myös koulujen vanhempainilloissa, mutta sitä kauttakaan ei tavoiteta kaikkia. Vanhempainillat voivat olla vaikeita toteuttaa esimerkiksi maahanmuuttajien kanssa, sillä konsepti ei ole heille tuttu ja lisäksi voi esiintyä kielimuuria.

Vuodesta 2015 alkaen on pitänyt Lastensuojelulain 25 luvun mukaan ilmoittaa eteenpäin myös lapsiin liittyvistä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, joista enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, kun aiemmin ilmoitusvelvollisuus koski seksuaalirikoksia. Ennen tätä muutosta ilmoituksen tekijäksi oli laissa velvoitettu vain lastensuojeluviranomainen. Kyseisen lakimuutoksen myötä

velvollisuus ulottuu koskemaan kaikkia lastensuojeluilmoitusvelvollisia. Ainakin alkuun kouluissa oli havaittavissa epätietoisuutta ilmoitusvelvollisuuden suhteen ja kouluista kyseltiin paljon neuvoa sen suhteen mistä tapauksista pitää ilmoittaa poliisille. Poliisi on kokenut tämän hyväksi asiaksi ja rohkaisee tähän toimintamalliin, sillä poliisin tehtäväksi jää arvioida onko tapauksessa syytä epäillä rikosta, ja jos on niin minkä asteista. Kaikkien alaikäisten tapauksista pitää ilmoittaa. Ilmoituksia tulee mm. kouluilta, sosiaaliviranomaisilta ja lääkäreiltä. Juurikin moniviranomais- ja sidosryhmäyhteistyö on poliisille tärkeää, jotta lasten ja nuorten tapauksiin pystytään puuttumaan hyvin.

5.2.3 Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen Vantaan alueen Ennalta Estävä Toiminnon ryhmä

Kuinka lasten ja nuorten tapauksiin puututaan muilla poliisilaitoksilla, joissa ei ainakaan vielä ole Ankkuri-toimintaa? Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella, joka operoi pääkaupunkiseudulla Helsingin poliisilaitoksen ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen kanssa, lasten ja nuorten tapaukset keskitetään ennalta estävän toiminnan poliiseille. Itse ennalta estävä toiminta taas on jakautunut useammalle poliisilaitoksen poliisiasemalle, jolla jokaisella on oma vastuualueensa. Ennalta estävän toiminnan poliisit hoitavat lasten ja nuorten juttuja muiden, esimerkiksi radikalisoitumiseen liittyvien, tapausten lisäksi. Heidän työnkuvansa on siis laajempi, eivätkä he pysty keskittymään pelkästään lasten ja nuorten asioihin. Kuinka paljon Itä-Uudenmaan poliisin ennalta estävän toiminnan poliisit saavat lasten ja nuorten tapauksia ja kuinka hyvin he pystyvät vaikuttamaan heihin? Toteutin Itä-Uudenmaan ennalta estävän toiminnan haastattelun Vantaalla 16.8.2017, ja haastatteluun osallistuivat Vantaan ennalta estävän toiminnan ryhmän kaikki kolme jäsentä, ylikonstaapeli Anne Laakso sekä vanhemmat konstaapelit Jukka Ritamaa ja Hanna-Liisa Hartikainen. Ennalta estävästä toiminnasta käytän tästä eteenpäin lyhennettä EET.

Myös Vantaalla lasten ja nuorten tapauksissa yleisimpiä rikosnimikkeitä ovat pahoinpitely, lievä pahoinpitely, kunnianloukkaus ja laiton uhkaus. Näistä yleisin on Vantaan EET:n mukaan ehkäpä lievä pahoinpitely. Ryhmä toteaa, että tapauksista kirjataan poliisille sekä rikosilmoituksia, että sekalaisilmoituksia. Sekalaisilmoituksia lasten ja nuorten tapauksissa kirjataan esimerkiksi, jos koulu on jättänyt poliisille tutkintapyyynnön selvittää, onko jonkin tapahtuman osalta syytä epäillä rikoksen tapahtuneen.

Mitä fyysisen väkivaltakäyttäytymiseen tulee, myös Vantaan EET:ssä on huomattu, että loppujen lopuksi todella monessa lasten ja nuorten jutussa vastaan tulee jonkinlaisia fyysistä kontaktia, kuten tönimistä, huitaisuja kädellä tai jalalla jne. Aina ei siis välttämättä ole kyse varsinaisesti pahoinpitelystä. Vantaan EET nostaa esiin, että erikseen järjestettyjä tappeluita on ollut paljon ja ne tapahtuvat usein vapaa-ajalla vaikkapa jonkin juna-aseman alikulkutunnelissa.

Itse syyt fyysiseen kontaktiin ovat moninaisia ja usein kaikki on lähtenyt jostakin ”ihan mitättömästä syystä”. Taustalla saattaa usein olla väärinymmärrys, joka on saanut alkunsa esimerkiksi perättömistä huhupuheista ja -kirjoituksista. Joskus saattaa olla jopa niin, että lapset ja nuoret kokevat, että koulussa on liian tylsää ja siksi heidän pitää ikään kuin elävöittää tylsyyttä turhalla draamalla levittämällä huhuja ja kohdistamalla tämä henkilöihin, joiden tiedetään kiihtyvän ja suuttuvan helposti.

Tieto koulukiusaamisesta tavoittaa poliisin eri teitse ja eriasteisesti. Useimmiten kun kiusattujen vanhemmat ovat poliisiin yhteydessä, he kertovat heti alussa, että kyse on selkeästi koulukiusaamisesta. Poliisi saattaa olla kiusattujen vanhemmille ikään kuin viimeinen oljenkorsi, johon ottaa yhteyttä kiusaamisen lopettamiseksi ja he saattavat kirjoittaa poliisille tilanteestaan monisivuisia selvennyksiä. Nämä vanhemmat saattavat kokea, ettei koulu pysty puuttumaan kiusaamiseen riittävästi tai he saattavat jopa olla siinä uskossa, että koulu ei ole tehnyt mitään, vaikka se tosiasiallisesti olisikin ryhtynyt toimenpiteisiin. Vanhemmista saattaa vaikuttaa tältä, koska koulu ei esimerkiksi saa raportoida kiusatun vanhemmille kiusaajaan kohdistetuista kurinpitotoimista salassapitovelvollisuuden takia. Kuitenkin suurin osa koulukiusaamiseen liittyvistä yhteydenotoista tulee poliisille sekä vanhemmilta, että kouluilta. Mitä tilastoihin tulee, Vantaan EET hoitamat vakavat koulukiusaamistapaukset eivät edes näy rikosilmoitusraporteissa, sillä usein ne tulevat heidän tietoon muuta kautta kuin rikosilmoituksella. Raporteissa näkyvät ennemminkin lasten ja nuorten omaisuuteen kohdistuneet rikokset, kuten näpistykset ja vahingonteot, tai vaikkapa liikennerikokset.

Lähtökohtaisesti kiusaaminen on jo poliisin tiedossa, kun poliisi saa jotakin kautta ilmoituksen siitä. Joissakin tapauksissa, joissa poliisi on pyydetty paikalle alun perin selvittämään häiriökäyttäytymistä, taustalla saattaa ilmetä koulukiusaamista. Tapahtumista alkaa paljastua uutta tietoa, eikä tapahtumat olekaan menneet alkuperäisen ilmoituksen mukaan. Esimerkiksi roolit saattavat vaihtua ja taustalta saattaa paljastua, että kiusaaja on itsekin ollut kiusattu.

Onko sitten kiusaamistavoissa olemassa isoja eroja sukupuolten välillä? Vantaan EET toteaa, että molemmat sukupuolet niin sanotusti ”osaavat homman”. Eroavaisuuksiakin kuitenkin luonnollisesti löytyy. Pojilla konfliktitilanne saattaa olla kerrasta poikki, kun taas tytöt ovat usein pitkävihaaisia. Tyttöillä fyysinen väkivaltakäyttäytyminen on jopa lisääntynyt, vaikkakin he ovat edelleen hyvin taitavia myös suullisessa ja kirjallisessa ilmaisussa. Mitään tiettyä ikäryhmää EET:n ryhmä ei nosta muiden joukosta esiin, mutta kertoo, että joillakin ikäluokilla saattaa välillä tulla kausia, jolloin he oireilevat eniten. Tämä koskee jopa ala-asteen ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita. Onneksi koulujen henkilökunnalla on hyvä kyky havaita jo aikaisessa vaiheessa, mikä ikäluokka on alkamassa oirehtia.

Poliisin puuttumisen koulukiusaamiseen Vantaan EET on nähnyt itsessään tehokkaana toimenpiteenä. Tästä johtuen ei ole yleistä, että enää toista kertaa jouduttaisiin puuttumaan saman lapsen tai nuoren käytökseen. Usein kouluissa tapahtuneihin konflikteihin riittävät jo pienetkin poliisitoimet, jotta tilanne saadaan rauhoitettua, eivätkä kiusaajat edes etsi toista uhria. Mikäli häiriökäytös jatkuu, on kyse yleensä erityisoppilaasta. Sen sijaan kaduilla tapahtuva häiriö- ja rikollinen käyttäytyminen tiettyjen henkilöiden kohdalla jatkuu usein.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella ei ole käytössä Ankkuri-tiimiä. Näin ollen ennalta estävän toiminnan poliisit kautta laitoksen hoitavat nuorten lisäksi paljon muutakin. Vantaan EET:n toimenkuvaan kuuluu mm. sidosryhmä- ja viranomaisyhteistyö. Uhkahenkilöt työllistävät Vantaan EET:tä todella paljon ja on hyvin aikaa vievää. Vantaalla hyödynnetään myös paikallisen ongelman ratkaisun mallia, joka tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kauppias ilmoittaa poliisille häiriköivistä nuorista. Tähän ongelmaan pyritään sitten puuttumaan moniammatillisesti. Ehdotuksena on ollut, että Vantaan EET saisi kaksi ryhmää nykyisen yhden sijasta, ja näin ollen toinen hoitaisi lasten ja nuorten asioita ja toinen radikalisoitumista. Näillä näkymin tämä pystytään toteuttamaan vuoden 2018 alussa.

Vantaan EET kertoo, että kansalaiset eivät juurikaan tunne heidän toimintaansa ja siksi vain kaikista epätoivoisimmat ja apua kaipaavimmat ottavat heihin yhteyttä. Mikäli tietoisuus heidän toiminnastaan lisääntyisi, yhteydenottoja tulisi varmasti enemmän. Tällä hetkellä ryhmä hoitaa vain jäävuoren huippua, sillä esimerkiksi juuri kaikki kiusaamistapaukset eivät tule heidän tai poliisin tietoon ylipäättään. Tällä on juurikin se negatiivinen vaikutus, että osa nuorista syrjäytyy todella pahasti kiusaamisen vuoksi.

Vantaan EET-ryhmä puuttuisikin mielellään tähän ilmiöön ennalta, jottei heidän tarvitsisi kohdata näiden seurausten takia koulukiusaamisen uhreja esimerkiksi uhkahenkilöiden roolissa vuosien päästä. Pienestä koostaan ja työmäärästä riippumatta ryhmä pyrkiikin hoitamaan heille tulevat tapaukset tavalla tai toisella. Joskus pelkkä puhelinsoitto saattaa riittää, toisinaan toimenpiteeksi tarvitaan tapaamista, jossa poliisi ja esimerkiksi koulun turvallisuusasiantuntija ovat molemmat paikalla.

Itä-Uudellamaalla juurikin Vantaalla EET:llä on suurin ryhmävahvuus. Muilla laitoksen poliisiasemilla, maantieteelliseltä sijainniltaan Keski-Uudenmaan alueella, on kolme yksittäistä poliisimiestä, joista jokaisella on oma vastuualueensa eri kaupunkien alueilla. Heistä jokaiselle kuuluu sama toimenkuva kuin olen Vantaan EET:n kohdalla aiemmin kuvannut. Lisäksi ainakin yhdellä heistä on EET:n lisäksi vastuullaan myös muita poliisitehtäviä, joten hänellä ei jää aikaa keskittyä EET:n toimenkuvaan täyspäiväisesti. Jokaisella näistä yksin toimivista EET poliiseista on oma tyyliinsä hoitaa asioita, eikä yhteistä toimintamallia ole. EET:n tehokkuuden kannalta Vantaan EET ryhmä toivoo, että koko laitoksen alueella ko. toimintaa yhdenmukaistettaisiin. Laitoksen alueista ja kaupungeista EET:tä työllistää eniten juurikin Vantaa. On myös kaupungeja, kuten Porvoo ja Loviisa, jonne ei ole fyysisesti sijoitettuna yhtään EET-poliisia. Näillä alueilla voi toki vaikuttaa alueellinen sosiaalinen rakenne, mutta toisaalta taustalla voi olla ongelmia, jotka ovat piilossa, eikä niistä siksi tiedetä.

Vantaan EET arvioi, ettei lasten ja nuorten väkivaltakäyttäytyminen ole lisääntynyt, vaan sitä on aina ollut. Ryhmä mainitsee kuitenkin, että järjestettyjä tappeluita, joita kuvataan, on tullut lisää. Sosiaalinen media on pitkälti syynä tähän ilmiöön, sillä sen kautta muun muassa levitetään ensin huhuja, jonka jälkeen huhujen kohteet saattavat ”rökittää” kasvotusten huhujen levittäjät. Lisäksi sosiaalisen median sovelluksista Snapchatissa on hyvin nopeaa ja helppoa levittää tappeluvideoita eteenpäin.

Väkivaltakäyttäytymisestä erillisenä Vantaan EET mainitsi hyvin huolestuttavan ja vuoden 2017 alusta yleistyneen ilmiön liittyen alaikäisiin ja seksuaalirikoksiin. Tässä ilmiössä on kyse siitä, että 12-14-vuotiaat tytöt käyttävät Periscopea (sovellus, joka välittää live-videoita reaaliaikaisesti) ja esimerkiksi riisuutuvat kameran edessä miesten pyynnöstä. Ilmiö on hyvin vaarallinen, sillä yhdellä live-videolla saattaa olla jopa 500 seuraajaa, ja Periscopen kautta live-videon lähetys on mahdollista paikantaa hyvinkin tarkasti jopa tiettyyn omakotitaloon. Kokonaisuus huomioon ottaen, kyse on hyvin vaarallisesta asiasta, johon pitäisi puuttua nopeasti.

Lopuksi kysyin ryhmältä, mitkä heidän mielestään ovat poliisin mahdollisuudet puuttua koulukiusaamiseen ja lasten ja nuorten fyysiseen väkivaltakäyttäytymiseen. Asia ei ole yksiselitteinen ja riippuu paljolti poliisista, kenelle kiusaaminen tai fyysinen väkivalta tulee tietoon. Mikäli koulussa käy yksittäinen poliisipartio selvittämässä vaikkapa oppilaiden välistä pahoinpitelyä, he eivät pysty tai välttämättä tajua, puuttua taustalla mahdollisesti olevaan koulukiusaamiseen, eikä se välttämättä edes tule millään tavalla ilmi. Jos kiusaamistapaukset lisääntyvät paljon nykyisestä, niiden selvittäminen tulee olemaan vaikeaa. Ongelmana on pitkälti myös piilokiusaaminen, sillä niin pitkään, kun kukaan ei huomaa ja tiedosta ongelmaa, siihen ei luonnollisestikaan pystytä puuttumaan. Kuten jo aiemmin tämän haastattelun aikana on todettu, Vantaan EET-ryhmä pyrkii kuitenkin selvittämään kaikki heidän tietoonsa tulleet tapaukset keinolla millä hyvänsä, jotta ongelmiin päästään puuttumaan ja sen negatiivisia vaikutuksia saataisiin estettyä.

6. YHTEENVETO

Koulukiusaaminen on hyvin laaja aihe, jota on tutkittu paljon akateemisella puolella ja siitä on saatavilla runsaasti erilaista materiaalia. Se ei myöskään ole helppo aihe, sillä koulukiusaaminen ilmenee erilaisin tavoin ja syyt siihen ovat moninaisia, niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Koulukiusaamisen tarkastelu riippuu myös tarkastelijan taustoista ja kokemuksista, kuten esimerkiksi koulutuksesta tai ammatista. Siksi jo opinnäytetyöni aihetta suunnitellessa minun piti päättää tarkasti, miten rajaan oman aiheeni niin, ettei se käsittele aihetta liian ympäröivästi ja laajasti. Koska opinnäytetyö on tehty Poliisiammattikorkeakoulussa, halusin aiheeseen poliisin näkökulman. Työ itsessään muotoutui alkuperäisestä ideasta toteuttaa jonkinlainen käytännön produkti loppuen lopuksi kvalitatiiviseen haastattelututkimukseen.

Haasteina olivatkin juuri työn lopullisen muodon löytäminen ja sen toteuttamisen suunnittelu. Puhuessani työharjoitteluni aikana joidenkin kollegoiden kanssa, he varoittivat, etten välttämättä saisi käytännön produktiolla toteutettua tutkimusta, jolla olisi jokin konkreettinen vertailukohta, niin kuin alun perin olin suunnitellut tekeväni. Nämä vinkit olivatkin kullan arvoisia ja ohjasivat minua hiljalleen kohti lopullista opinnäytetyötäni. Luovuttuani käytännön produktiivisen toteuttamisesta, mietin kvantitatiivisen kyselytutkimuksen teettämistä tietyin kriteerein valituissa kouluissa, jota olisin täydentänyt kvalitatiivisilla haastatteluilla. Pienen pohdinnan jälkeen kuitenkin totesin, että materiaalia kertyisi todennäköisesti liikaa, eikä aihe enää rajautuisi viranomaisten näkökulmaan. Niinpä päädyin lopulta rajaamaan opinnäytetyöni käsittelemään koulukiusaamista poliisille tehtyjen rikosilmoitusten ja käytännön työn kokemuksen pohjalta. Ko. rikosilmoitusten kautta päädyin myös tarkastelemaan lasten ja nuorten fyysistä väkivaltakäyttäytymistä nimenomaan rikosprosessin näkökulmasta.

Opinnäytetyö on prosessina opettanut minulle paljon ja avartanut myös omia silmiäni koulukiusaamisen ja lasten ja nuorten rikollisen käyttäytymisen suhteen.

Haastattelut olivat opinnäytetyön vaikein osuus, sillä niiden toteuttaminen vaati suunnittelua ja aikaa, ja lisäksi osa alun perin suunnittelemani haastatteluista jäi toteuttamatta muun muassa aikataulullisista syistä.

Kuten olen aiemmin opinnäytetyössäni jo pariin otteeseen todennut, kiusaamista on tutkittu akateemisella puolella paljon ja siitä löytyy juurikin tämän seikan pohjalta paljon erilaista

materiaalia. Tiedostan, että haastattelu jollakin koululla olisi tuonut opinnäytetyöhöni arvokkaan ja tärkeän näkökulman nimenomaan itse siitä ympäristöstä, jota aiheeni käsittelee. Mutta koska materiaalia ja tutkimuksia itse koulumaailmasta löytyy jo rutkasti, halusin tarkastella ongelmaa oman alani puolelta. Erilaiset rikosnimikkeet ja fyysinen väkivalta myös itsessään ovat asioita, jotka linkittyvät tiiviisti rikoslakiin, poliisin työhön ja rikosprosessiin. Mielestäni rikosilmoituksia, sekä lasten ja nuorten fyysistä väkivaltakäyttäytymistä osaavat tällöin arvioida parhaiten ne, jotka ovat näiden tapausten kanssa tekemisissä päivittäin ja ovat ammattinsa puolesta osana rikosprosessin kulkua. Näin ollen valitsin haastateltaviksi poliiseja, jotka ovat erikoistuneet lasten ja nuorten tapauksiin, sekä sovittelutoimiston, joka toimii sovittelijana useimmiten rikosasioissa. Toteuttamieni haastatteluiden myötä sain paljon mielenkiintoista ja arvokasta tietoa aiheesta. Näiden haastatteluiden pohjalta koin myös pystyväni analysoimaan valitsemaani tutkimusongelmaa hyvin ja monipuolisesti.

Kvalitatiivisen haastattelun heikkoudet ovat siinä, että haastattelut toteutetaan siihen valittujen yksilöiden kanssa. Näin ollen haastattelut pohjautuvat näiden yksilöiden tietotaidon, kokemusten ja näkökulmien varaan. Tämä täytyy huomioda myös oman opinnäytetyöni kohdalla sen tuloksia, johtopäätöksiä ja loppupohdintaa tarkastellessa. Esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksen sisällä lasten ja nuorten kanssa töitä tekevien poliisien näkemykset, siitä onko lasten ja nuorten käyttämä fyysinen väkivalta lisääntynyt, vaihtelevat keskenään. Osa ei koe ongelman kasvaneen, osan mielestä se taas on selkeästi lisääntynyt aiempaan verrattuna. Sama pätee asiasta tehtyjä tilastoja. Myös tilastot ovat erilaisia, eikä niidenkään kohdalla pidä katsoa ja luottaa vain yhden tilaston tuloksiin.

6.1 Tutkimuksen tuloksien analysointia

Tekemieni haastatteluiden pohjalta sain hyvin samankaltaisia vastauksia haastateltavasta riippumatta. Kaikki haastateltavat olivat lähtökohtaisesti samaa mieltä yleisimmistä rikosnimikkeistä, joita esiintyy lasten ja nuorten tapauksissa, sekä koulukiusaamisen yhteydessä. He olivat samaa mieltä myös siitä, ettei lasten ja nuorten tekemä fyysinen väkivalta ole lisääntynyt vaan sitä on aina esiintynyt aikakaudesta riippumatta.

Kaikki haastateltavat olivat myös yhtä mieltä siitä, että sosiaalinen media vaikuttaa nykyään entistä enemmän ja se liittyy usein lasten ja nuorten tapauksiin ja välienselvittelyyn. Monet väärinkäsitykset, mitkä saattavat eskaloitua myös fyysisen

väkivallan käyttämiseen, ovat saaneet alkunsa sosiaalisesta mediasta. Sosiaalisesta mediasta on myös tullut kiusaamisen väline, sillä hyvin usein etenkin kunnianloukkaukset ja laittomat uhkaukset tapahtuvat sen kautta. Sosiaalinen media on myös tuonut kiusaamiseen sen ikävän ja julman puolen, ettei kiusaaminen enää ulotu vain tiettyyn aikaan ja paikkaan, kuten esimerkiksi koulupäiviin. Sosiaalinen media mahdollistaa ympärivuorokautisen kiusaamisen, joka tavoittaa uhrin tämän kotiin asti. Sosiaalisen median kautta myös valitettavasti voidaan aiheuttaa mittavampaa vahinkoa uhrissa, sillä sen kautta tavoittaa nopeasti muita ihmisiä, ja näin ollen voidaan esimerkiksi pilata uhrin maine monien ulkopuolistenkin silmissä.

Yhtenä huolestuttavana ilmiönä, mikä linkittyy sosiaaliseen mediaan, haastatteleman poliisit sekä Helsingissä, että Vantaalla nostivat esiin tappeluvideot, jotka ovat nousseet jonkinlaiseksi trendi-ilmiöksi. Tappelut saattavat olla usein järjestettyjä ja niiden kuvaajat ottavat mallia toisista samanlaisista videoista. Videoissa näkyy myös median ja pelien vaikutus. Helsingin Ankkuri-tiimin ylikonstaapeli Pennanen totesi, että nykylasten ja -nuorten käytöksessä on selkeästi havaittavissa väkivaltapeliin vaikutusta.

Tappeluvideoiden kuvaajakin saattaa olla ennalta sovittu. Tämä kertoo lasten ja nuorten kohdalla huolestuttavasta fyysisen väkivaltakäyttäytymisen ihannoinnista ja matkimisesta.

Toki on myös tapauksia, joissa ulkopuolinen henkilö kuvaa muiden välistä tappelua. Ylipäättänsä se, että monet iästä riippumatta päätyvät yhä useammin kuvaamaan tilanteita, joissa kuuluisi ehdottomasti ensisijaisesti puuttua tilanteeseen ja auttaa, kuin kuvata videota sosiaaliseen mediaan, kertoo yhteiskunnassamme tapahtuneesta asennemuutoksesta ja individualismin korostumisesta. Tästä ei yksin voi moittia lapsia ja nuoria, sillä siihen syyllistyvät yhtä lailla myös aikuiset.

On kuitenkin havaittavissa, että kouluissa oppilaiden käytös ja kunnioitus muita oppilaita ja opettajia kohtaan on muuttunut. Ylikonstaapeli Pennanen Helsingin Ankkuri-tiimistä toi haastattelussa esille sen, että kouluissa oppilaiden on nykyään vaikeampi noudattaa sääntöjä. Myös huomionhakuisuus ja itsensä korostaminen on lisääntynyt. Osittaisena syynä tähän Pennanen mainitsi, että ryhmäkoot ovat kouluissa liian isoja ja hankaloittavat ryhmädynamiikkaa, sillä yksittäisen oppilaan pitää tällöin tuoda itseään enemmän esille, jotta hän saisi äänensä paremmin kuuluviin ja hänet huomattaisiin.

Toteutettujen haastatteluiden pohjalta kävi ilmi, että pojille suora aggressio, joka ilmenee muun muassa fyysisenä väkivaltakäyttäytymisenä, on tyypillisempää. Tämä tukee aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia, joiden mukaan pojille tyypillisempää on fyysinen kontakti ja

väkivalta, kun taas tytöillä kiusaaminen on enemmän henkistä ja pitkäkestoisempaa. Haastattelut myös vahvistivat, että koulukiusaaminen tapahtuu lähtökohtaisesti piilossa ja siihen on hankala puuttua, kun se ei tule ilmi.

6.2 Loppupohdinta

Siinä missä muutkin aikakausista toisiin jatkuvat asiat ja ongelmat, myös koulukiusaaminen on ilmiö, joka mukautuu ajan hengen mukaisesti. Koulukiusaaminen säilyttää osittain vanhoja piirteitä ja syitä, mutta samalla se saa uusia muotoja vallitsevan ajan ja sen trendien mukaisesti. Yhteiskunnan luomat paineet ja tavoitteet yksilölle vaikuttavat tälläkin hetkellä, ja siksi kasvava individualismi ja itsensä korostaminen, sekä sosiaalinen media ovat omalta osaltaan vaikuttaneet nykykiusaamisen syihin ja tapoihin.

Koulukiusaaminen on aikakaudesta riippumatta aina ajankohtainen ilmiö, johon on hyvin vaikea puuttua etenkin piilokiusaamisen ja kiusaamisen mahdollistavien passiivisten asenteiden takia. Ongelmaa on kautta aikojen yritetty analysoida ja sen on esitetty johtuvan erinäisistä syistä. Paljon on jo saatu aikaan, mutta paljon on vielä tekemistä. Ongelmaa saadaan tuskin koskaan kitkettyä pois lopullisesti.

Piilorikollisuutta on paljon, ja se mikä ei tule poliisin tietoon, ei myöskään näy tilastoissa. Sama pätee koulukiusaamiseen. Mitä lasten ja nuorten fyysiseen väkivallankäyttöön ja pahoinpitelyihin tulee, niistä on aina ilmoitettava poliisille. Pahoinpitely itsessään on henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos, joka kuuluu tulla poliisin tietoon. Se, että pahoinpitely oli muihin nimikkeisiin nähden ensisijaisena rikosnimikkeenä jo näin nuorilla, on huolestuttavaa. Voidaanko tämän kuitenkin katsoa olevan tilastollinen vääristymä?

Kuten totesin edellä, rikokset on aina ilmoitettava poliisille. Koulukiusaaminen on luonteeltaan usein hyvin pitkäkestoista, ja etenkin henkinen väkivalta on sille tyypillistä. Näin ollen kiusaamiseen sisältyy sanallista haukkumista ja pilkkaamista, painostamista, huhujen levittämistä, sosiaalisesta porukasta poissulkemista jne. Näitä tekemuotoja voi olla vaikea havaita ja valvoa. Iän kasvaessa ongelmaa vaikeuttavat kiusaamisen sallivat asenteet nuorten keskuudessa ja kiusaamisen uhrien kynnys kääntyä jonkun aikuisen puoleen apua pyytääkseen. Fyysinen väkivalta taas on helpompi havaita, ja siitä usein jää

uhrille myös selkeitä vammoja, esimerkiksi juuri pahoinpitelyn jäljiltä. Pahoinpitelyt ovat yksittäisiä tekoja, joten ne eivät sen puolesta täytä pitkittyneen ja toistuvan kiusaamisen kriteeriä, mikä on koulukiusaamiselle tyypillistä. Toisaalta joissakin tapauksissa kiusaaminen on hyvinkin voinut jatkua jo pidempään ja tilanne eskaloituu lopulta pahoinpitelyyn ja näin ollen fyysisen väkivallan käyttöön.

Koulukiusaamiseen on syytä puuttua kaikilta mahdollisilta tahoilta, jotta sen estämiseen ja lopettamiseen saadaan kohdennettua kaikki käytössä olevat työkalut. Suomen poliisi omaa edelleen vahvan luottamuksen kansalaisten silmissä, ja tätä voidaan hyödyntää myös koulukiusaamistapauksissa. Mitä nuorempina kiusaajat, ja yleisestikin rikolliseen tekoon ja rikoksiin syyllistyvät lapset ja nuoret, saadaan viranomaisten ja poliisin puheille ja heihin voidaan kohdistaa tarvittavia toimenpiteitä ja tarjota apua, sitä todennäköisemmin heihin pystytään vaikuttamaan.

7. LÄHTEET

Mahkonen Sami. Konfliktit kouluissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 2016

Nurmi Päivi. Lapsen ja nuoren viha. Juva: Bookwell Oy, 2013

Salmivalli Christina. Koulukiusaamiseen puuttuminen – Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: WS Bookwell Oy, 2010

Hirsjärvi Sirkka. Hurme Helena. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press, 2011

<https://www.facebook.com/marko.f.forss/posts/1368502936500498> (saatavilla 10.9.2017)

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki> (Saatavilla 22.4.2017)

http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2006_2015_pk.pdf (Saatavilla 22.4.2017)

<http://www.sipoosanomat.fi/artikkeli/517764-rehtori-myontaa-vakivallan-lisaantyneen-poliisi-selvitti-alle-10-vuotiaan> (Saatavilla 13.5.2017)

<http://www.sipoosanomat.fi/artikkeli/476058-teinit-kuvasivat-jarkyttavan-pahoinpitelynsa-ampuivat-vuorotellen-kuulapyssylla> (Saatavilla 13.5.2017)

<http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005053353.html> (saatavilla 13.5.2017)

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126662/OPINNAYTETYO%20STEPANO%20V.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Saatavilla 10.6.2017)

<http://www.sovittelutoiminta.fi/> (Saatavilla 1.8.2017)

<http://www.aseanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-hanke> (Saatavilla 8.8.2017)

Sovitteluohjaaja Mirva Kalteisen haastattelu, Helsingin sovittelutoimisto 3.8.2017

Ylikonstaapeli Mikko Pennasen ja vanhemman konstaapeli Tiina Alasen haastattelu,
Helsingin poliisilaitos, Malmin poliisiasema 7.8.2017

Ylikonstaapeli Anne Laakson ja vanhempien konstaapeleiden Jukka Ritamaan ja Hanna-
Liisa Hartikaisen haastattelu, Itä-Uudenmaan poliisilaitos, Vantaan pääpoliisiasema
16.8.2017

LIITTEET

1. Sovittelutoimiston haastattelukysymykset
2. Helsingin Ankkuri-tiimin ja Ennalta estävän toiminnon haastattelukysymykset
3. Vantaan Ennalta estävän toiminnon haastattelukysymykset
4. Helsingin kaupungin myöntämä tutkimuslupa

LIITE 1

Sovittelutoimiston haastattelukysymykset

1. Kuinka paljon teille tulee arviolta vuodessa tapauksia, jotka liittyvät koulukiusaamiseen?
2. Minkälaisista teoista lasten ja nuorten tapauksissa on kyse?
3. Mitkä nimikkeet tai teot erottuvat muiden joukosta selkeimmin?
4. Kuinka usein kiusaaminen tulee ilmi vasta sovittelutoimistossa?
5. Mikä on rikollisten tekojen ja itse rikosten suhde koulukiusaamistapauksissa?
6. Erottuuko joku tietty ikäryhmä joukosta?
7. Kuinka paljon teillä on tapauksia, joissa lapsi tai nuori on syylistynyt pahoinpitelyyn käyttämällä fyysistä väkivaltaa?
8. Minkälaisia nämä tapaukset ovat olleet?
9. Keneltä saatte sovittelualoitteen koulukiusaamistapauksissa? Entä tapauksissa joihin liittyy fyysistä väkivaltaa?
10. Minkälaisia tapauksia tulee poliisin puolelta teille tietoon ja minkälaisia muilta tahoilta?
11. Oletteko työssänne huomanneet, että lasten ja nuorten käyttämä fyysinen väkivalta olisi lisääntynyt?
12. Kuinka hyvin sovittelu tuottaa tulosta lasten ja nuorten tapauksissa joihin liittyy jollakin tapaa fyysinen väkivalta?

LIITE 2

Helsingin Ankkuri-tiimin ja Ennalta estävän toiminnon haastattelukysymykset

1. Mitkä ovat yleisimpiä rikosnimikkeitä, joita kohtaatte lasten ja nuorten tapauksissa?
2. Kuinka paljon kohtaatte tapauksia, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa?
3. Minkälaisia nämä tapaukset ovat olleet? (esim. motiivit)
4. Onko teille tulevissa jutuissa jotakin tiettyä piirrettä verrattuna sovittelutoimistoon meneviin juttuihin?
5. Kuinka usein teille tulee tapauksia, jotka liittyvät koulukiusaamiseen?
6. Kuinka usein kiusaaminen tulee ilmi vasta poliisin selvittäessä tapahtumia?
7. Eroaako jokin tietty ikäryhmä selkeästi muista ja onko sukupuolella väliä?
8. Kuinka yleistä on, että kohtaatte saman lapsen tai nuoren uudelleen?
9. Oletteko työssänne huomanneet, että lasten ja nuorten käyttämä fyysinen väkivalta olisi lisääntynyt? (Jos kyllä, mitkä motiivit?)
10. Kuinka hyvin poliisi pystyy todellisuudessa puuttumaan lasten ja nuorten koulukiusaamiseen ja etenkin fyysisen väkivallan käyttämiseen?

LIITE 3

Vantaan Ennalta estävän toiminnon haastattelukysymykset

1. Mitkä ovat yleisimpiä rikosnimikkeitä, joita kohtaatte lasten ja nuorten tapauksissa?
2. Kuinka paljon kohtaatte tapauksia, joissa on käytetty fyysistä väkivaltaa?
3. Minkälaisia nämä tapaukset ovat olleet? (esim. motiivit)
4. Kuinka usein teille tulee tapauksia, jotka liittyvät koulukiusaamiseen?
5. Kuinka usein kiusaaminen tulee ilmi vasta poliisin selvittäessä tapahtumia?
6. Eroaako jokin tietty ikäryhmä selkeästi muista ja onko sukupuolella väliä?
7. Kuinka yleistä on, että kohtaatte saman lapsen tai nuoren uudelleen?
8. Hoidatte Vantaalla ennalta estävää toimintaa yleisesti. Mitä kaikkea toimenkuvanne pitää sisällään? Kuinka hyvin pystytte suuntaamaan lasten ja nuorten tapauksiin?
9. Minkälainen tilanne on muualla Itä-Uudenmaan laitoksen alueella?
10. Oletteko työssänne huomanneet, että lasten ja nuorten käyttämä fyysinen väkivalta olisi lisääntynyt? (Jos kyllä, mitkä motiivit?)
11. Kuinka hyvin poliisi pystyy todellisuudessa puuttumaan lasten ja nuorten koulukiusaamiseen ja etenkin fyysisen väkivallan käyttämiseen?